

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

І. М. Коваль
Ю. І. Майстренко

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Навчально-методичний посібник

Одеса
«Астропринт»
2021

УДК 327(73)“19/20”(075.8)
К563

Автори:

Коваль Ігор Миколайович, д-р політ. наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин;
Майстренко Юлія Іванівна, канд. політ. наук, доцент кафедри міжнародних відносин

Рецензенти:

Галака Сергій Павлович, д-р політ. наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Шевчук Олександр Володимирович, д-р політ. наук, професор, декан факультету політичних наук, Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою ОНУ імені І. І. Мечникова.

Протокол № 4 від 18.06.2020 р.

Коваль І. М.

К563 Зовнішня політика США після Другої світової війни : навчально-методичний посібник / І. М. Коваль, Ю. І. Майстренко ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса : Астропринт, 2021. — 96 с.

ISBN 978–966–927–878–4

У посібнику викладено основні проблеми зовнішньої політики США після Другої світової війни. Матеріали викладені у хронологічній послідовності, поетапно. Посібник складається з дванадцяти тем; супроводжується списком рекомендованих джерел. Посібник розраховано перш за все на студентів PhD, що вивчають політологію, а також спеціалістів-міжнародників, істориків та представників гуманітарних наук, які цікавляться проблемами зовнішньої політики основних акторів міжнародних відносин.

УДК 327(73)“19/20”(075.8)

ISBN 978–966–927–878–4

© Коваль І. М.,
Майстренко Ю. І., 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Підсумки Другої світової війни. США як наддержава.....	5
Тема 2. Зовнішня політика США в початковий період «холодної війни».....	9
Тема 3. Зовнішня політика США у 1950-і роки.....	16
Тема 4. Зовнішня політика та дипломатія адміністрації Дж. Кеннеді.....	25
Тема 5. Війна у В'єтнамі і зовнішня політика адміністрації Л. Джонсона.....	32
Тема 6. Зовнішня політика Р. Ніксона та Г. Кіссінджера. Розрядка міжнародної напруги зі США.....	37
Тема 7. Зовнішньополітична діяльність президента Дж. Картера.....	48
Тема 8. Зовнішня політика республіканських адміністрацій Р. Рейгана та Дж. Буша.....	54
Тема 9. Зовнішня політика США при адміністрації У. Клінтона.....	66
Тема 10. Зовнішня політика США при адміністрації Дж. Буша-молодшого.....	73
Тема 11. Зовнішня політика США при адміністраціях Б.Обами та Д. Трампа.....	80
Тема 12. Політика США щодо незалежної України.....	88
Список рекомендованих джерел.....	94

ВСТУП

Навчально-методичний посібник з зовнішньої політики США охоплює період з 1945 року до сьогодення.

Метою курсу є надання системного підходу до оцінки політики США з моменту закінчення другої світової війни та становлення Сполучених Штатів в якості наддержави й до розпаду біполярної системи міжнародних відносин та формування постбіполярного світу. В ході аналізу зовнішньої політики США необхідним є врахування всього комплексу внутрішніх факторів, а також регіональних та глобальних процесів на формування зовнішньополітичних підходів Вашингтону.

До завдань курсу входить розгляд особливостей формування зовнішньої політики США, міжнародних чинників, що впливали на політику Сполучених Штатів, а також ідейної боротьби всередині американських політичних еліт із зовнішньополітичних питань, програм партій, діяльності лоббі в США, основних проблем та досягнень країни на міжнародній арені.

Студенти вивчають основні категоріальні елементи історії й теорії зовнішньої політики та міжнародних відносин, набувають навичок зі сприйняття та наукового аналізу світових подій з точки зору взаємодії внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів за участю основних акторів міжнародних відносин в контексті розробки зовнішньої політики США та її практичного втілення.

Матеріали викладені у хронологічній послідовності, поетапно; складається з дванадцяти тем; супроводжується списком рекомендованих джерел. Робота була виконана на кафедрі міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова.

Тема 1. Підсумки другої світової війни. США як наддержава.

Військово-політичні підсумки другої світової війни та зміна геополітичної ролі США у світовій політиці. Концептуальні основи формування зовнішньополітичного курсу США у післявоєнні роки. Г. Трумен, Дж. Бірнс. Мілітаризація зовнішньої політики США. «Ядерний фактор» у зовнішній політиці. Курс на досягнення абсолютної військової переваги над СРСР. «План Баруха».

Військово-політичні підсумки другої світової війни та зміна геополітичної ролі США у світовій політиці.

1944 р., липень – в Бретон-Вудсі (США) відбулась конференція (44 держави учасниці антигітлерівської коаліції), де були закладені основи міжнародного співробітництва в регулюванні післявоєнної світової економіки. Були затверджені статuti МВФ, МБРР. Передбачалось: збереження золотодевізного стандарту, який був заснований на прив'язці до золота двох валют — долара США та фунту стерлінгів; збереження золотого паритету валют, золото продовжувало використовуватися як міжнародний платіжний засіб та резерв; введення взаємної оборотності валют; скасування існуючих валютних обмежень і мораторію на введення нових без згоди МВФ. Вищеназвані угоди встановлювали режим фіксованих валютних паритетів і курсів. СРСР не приєднався до даних угод.

1945 р., 4-11 лютого – Кримська конференція: окупація Німеччини, репарації, порядок роботи ООН, новий устрій в Європі, вступ СРСР у війну з Японією після розгрому Німеччини.

1945 р., квітень-червень – конференція в Сан-Франциско (США), було обговорено і прийнято Статут ООН як головного і універсального інструменту регулювання міжнародних відносин.

1945 р., 8 травня – перед представниками СРСР, США, Англії, Франції генерал-фельдмаршал В. Кейтель від імені німецького уряду підписав Акт про безумовну капітуляцію німецьких збройних сил.

1945 р., 17 липня – 2 серпня – Потсдамська конференція: німецьке питання – демілітаризація, денацифікація, декартелізація, демократизація країни,

покарання воєнних злочинців, репарації, кордони Німеччини з сусідами (СРСР отримав східну частину Східної Пруссії з м. Кенігсбергом; Польща – західну частину Східної Пруссії з землями на схід від лінії Одер-Західна Нейсе); переселення німців з Польщі, Угорщини, Чехословаччини; мирні договори з Італією, Румунією, Болгарією, Угорщиною та Фінляндією; розподіл Німеччини (до мирного врегулювання) на 4 окупаційні зони; створення Ради міністрів закордонних справ для вирішення питань окупованої Німеччини та підготовки загальної конференції для підписання договорів. США намагались вплинути на хід конференції вдалим випробуванням атомної бомби.

1945 р., 9 серпня – СРСР вступив у війну проти Японії.

1945 р., 6, 9 серпня – США нанесли атомні бомбові удари по Хіросімі та Нагасакі

1945 р., 14 серпня – японський уряд заявив про капітуляцію, яка була підписана на американському лінкорі «Міссурі».

1945 р., 16-26 грудня - Московська нарада: Бірнс і Бевін визнали уряди Болгарії та Румунії, за умови, що до їх складу ввійде мінімальна кількість «лояльної опозиції». США відстояли свою перевагу в Японії. Створення Комісії ООН з атомної енергії, рішення комісії мали затверджуватися РБ, в якій СРСР мав право вето.

Концептуальні основи формування зовнішньополітичного курсу США у післявоєнні роки.

1944 р., вересень - меморандум Дж. Ф. Кеннана «Росія 7 років потому».

1945 р., травень – меморандум Дж. Ф. Кеннана «Міжнародне становище Росії після війни з Німеччиною».

1946, 9 лютого – промова Й. Сталіна. Промова була негативно сприйнята на Заході й розглядалась як відмова від співробітництва та повернення до ворожнечі довоєнних років.

1946 р., 22 лютого - «довга телеграма» Дж. Ф. Кеннана держдепартаменту США.

1946 р. березень - промова У. Черчилля у Фултоні (Міссурі, США).

1946 р., вересень – доповідь К. Кліффорда. Перший міжвідомчий документ про характер «радянської загрози» й засоби її попередження. Головна задача – не допустити радянське проникнення в Західну Європу, Східну Азію, Середземномор'я, Близький Схід.

Пентагон почав розміщувати свої стратегічні бази на Азорських, Каролінських, Маршаллових, Маріанських островах, Філіппінах.

1947 р., липень - стаття Х (Кеннана) «Витоки радянської поведінки» в журналі «Foreign Affairs».

1947 р. - «**Доктрина Трумена**» передбачала стримування комунізму в планетарних масштабах, проголошувала, що політикою США має бути підтримка вільних народів, які знаходяться під загрозою комунізму
Наслідки: підтримка Греції і Туреччини, план Маршалла, Берлінський повітряний міст, Нац. рада безпеки, заснування НАТО.

«Ядерний фактор» у зовнішній політиці. План Баруха.

Розробка атомної зброї трималась в таємниці від СРСР й розглядалась як зброя яка не мала рівних. Успішне випробування атомної бомби придало Г. Трумену жорсткості й рішучості у переговорах із Й. Сталіним. Перший проект щодо контролю над атомною зброєю був представлений в «докладі Ачесона-Лілієнталя», передбачалось: створення міжнародного агентства за участю СРСР, яке мало контролювати поставки урану та науково-дослідну роботу.

1946 р., 14 квітня – представлено в комісії по атомній енергії ООН «план Баруха». Передбачалось: створення міжнародного Агентства по атомним розробкам з широкими правами і високим ступенем автономності (рішення в агентстві повинні були прийматися простою більшістю голосів); передача агентству контролю над виробництвом матеріалів, що розщеплюються і

передачею їх з одних країн в інші; перехід науково-дослідних розробок в ядерній галузі під контроль агентства; надання Сполученими Штатами в розпорядження агентства технологічної інформації з атомної енергії для її спільного використання країнами-учасниками. Контроль передбачалося здійснювати у формі міжнародних інспекцій на місцях. Головним координуючим органом мала стати комісія ООН по атомній енергії. Проти виступив СРСР, так як не хотів міжнародної присутності на своїй території, та не погоджувався з принципом прийняття рішень, тому що опинився б в меншості. На противагу «плану Баруха» радянська дипломатія висунула ідею відмови від використання атомної енергії у військових цілях, комісія мала б підпорядковуватись РБ ООН, а рішення повинні прийматись консенсусом.

Питання для самоконтролю

1. Зміна геополітичної ролі США після закінчення другої світової війни.
2. Концептуальні основи формування зовнішньополітичного курсу США у повоєнні роки.
3. Доктрина Трумена. Політика США у Східному Середземномор'ї.
4. «Ядерний фактор» у зовнішній політиці США. «План Баруха».

Рекомендована література

1. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995.
2. Плохій С. Ялата. Ціна миру. - К., 2019. - 304 с.
3. Kissinger H. Diplomacy - Highlighting edition. Simon&Schuster, 1994. - 912 p.
4. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review - Vol.120. - Is. 489. - P. 1410-1412
5. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. - Boston, 1976. - 356 p.
6. Weisberger B.A. cold war, cold peace. The United States and Russia since 1945. - N.Y., 1984. - 341 p.

Тема 2. Зовнішня політика США в початковий період «холодної війни».

Проблема мирного врегулювання й позиція США. Доктрина «стримування комунізму». Західна Європа у зовнішньополітичній стратегії США другої половини 40-х років. План Маршалла. Створення НАТО. Пакт Ріо-де-Жанейро (вересень 1947 р.). Політика США відносно країн Східної Європи. Розкол Німеччини. Політика США відносно Китаю.

Проблема мирного врегулювання й позиція США

1946 р., літо – керівництво США прийняло рішення щодо інтеграції західних зон Німеччини в Західну Європу; розпочались англо-американські перемовини про злиття їх зон окупації в «Бізонію», в односторонньому порядку припинені поставки промислового устаткування із західних зон окупації в радянську. Радянські й французькі вимоги щодо встановлення міжнародного контролю над Руром не були прийняті.

1946 р., 6 вересня – Дж. Бірнс в Штутгарті озвучив: головна задача США – економічне відновлення західних зон Німеччини.

1946 р., липень-жовтень – Паризька мирна конференція. Відкрита публічна конфронтація між англо-американцями та їх прибічниками, з одного боку, й СРСР з його новими східноєвропейськими союзниками – з іншого. Американцям вдалось скоригувати радянську позицію щодо мирних договорів, на свою користь. Але в рамках нью-йоркської сесії РМЗС (листопад-грудень 1946 р.) радянська дипломатія взяла реванш: підготовлені проекти мирних угод з європейськими сателітами Німеччини передбачали значні репараційні витрати на користь СРСР та його союзників, закріплювали основне прирощення радянської території, отриманої в ході війни.

1947 р., лютий - укладення мирних договорів з Італією, Румунією, Болгарією, Угорщиною, Фінляндією (Паризькі мирні угоди). У процесі

розробки договорів впевненості американській стороні надавала наявність атомної бомби.

1947 р., 10 лютого - укладення мирних договорів з Італією, Румунією, Болгарією, Угорщиною, Фінляндією (Паризькі мирні угоди). **Політичні статті** зобов'язували Болгарію, Італію, Румунію, Угорщину, Фінляндію забезпечити для всіх громадян рівні права на основі свободи слова, друку і публічних зборів, віросповідання, політичних переконань; затримання та видача воєнних злочинців для проведення суду. **Військові статті:** дозволялось утримувати збройні сили, достатні для оборони. СРСР отримав право тримати війська на території Угорщини та Румунії з метою підтримання комунікації з радянськими окупаційними військами в Австрії. **Репараційні зобов'язання:** Італія - сплата репарацій Югославії, Греції, Албанії, Ефіопії, СРСР; Румунія - СРСР (відмовився); Болгарія - Греції і Югославії; Угорщина - СРСР (відмовився), Чехословаччині, Югославії; Фінляндія - СРСР (відмовився). **Територіальне врегулювання:** Болгарія визнавала належність Югославії території Македонії та відмовлялася від претензій на грецьку Фракію, отримала від Румунії Пд. Добруджу; Італія втратила території в регіоні Савойя та в Альпах на користь Франції, поступилася Далмацією на користь Югославії, визнала незалежність Албанії, колишні італійські колонії (Лівія, Еритрея, Сомалі.) здобули незалежність. Триєст тимчасово став Вільною територією під управлінням ООН (1947-54 рр.), але у **1954 р.** відійшов до Італії; Румунія отримала угорську частину Трансільванії, передала СРСР Бессарабію та Північну Буковину; Фінляндія повернула СРСР області Петсамо (Печенга). СРСР отримав у оренду на 50 років військово-мор. базу Порккала-Удд (1955 р. базу передали Фінляндії); Угорщина зазнала територіальних втрат в районі словацької столиці Братислави на користь Чехословаччини, відмовилася від претензій на Закарпатську Україну, передала Румунії Трансільванію. Держави-переможниці, в тому числі СРСР, повинні були вивести свої війська з окупованих країн протягом 90 днів після набрання договорами чинності

(вступили в дію **15 вересня 1947 р.**). Радянський Союз отримав дозвіл залишити війська в Угорщині і Румунії для забезпечення комунікацій зі своїми окупаційними силами в Австрії. Можливості для контролю над східноєвропейським регіоном для СРСР завдяки цьому збереглися.

Західна Європа у зовнішньополітичній стратегії США другої половини 40-х років. План Маршалла.

1947 р. - план Маршалла. Міністр закордонних справ США Дж. К. Маршалл запропонував Європейську програму відбудови (ЄПВ): поставки із США сировини, товарів, капіталу. Вимогу до учасників «плану Маршала»: виключення комуністів зі складу урядів країн-реципієнтів та попередження «соціалістичних» тенденцій в управлінні країною; збалансування національних бюджетів; конвертованість та прив'язка до долару національних валют; лібералізація міжнародної торгівлі; відкритість ринків для американських товарів. СРСР відхиляє «інструмент доларового імперіалізму», Польща і ЧСР відкликали свою згоду на участь у Паризькій конференції за планом Маршалла. План – основа стратегії стримування в рамках остаточної відмови від ізоляціонізму; стимулювання Західної Європи до регіонального інтегрування. З'ясувалося, що уявлення країн-партнерів про програму відновлення Європи в деяких ключових аспектах значно відрізняються від поглядів американських фахівців з планування. Уряди Західної Європи гостро потребували долари, що надходили в результаті реалізації програми, але в той же час вони прагнули уникнути постійної залежності від Сполучених Штатів і взагалі отримувати американську допомогу на умовах, які враховують їхні власні політичні цілі. Британці посилено пручалися економічній інтеграції (одна з умов плану Маршалла) з рештою Європи. Голландці були не готові відмовитись від свого домінуючого положення в торгівлі за для вільної торгівлі. Австрійці категорично відмовлялися реформувати свої залізні дороги і свою банківську систему, як бажали американці.

1947 р. 21 лютого – британське посольство в Вашингтоні повідомило керівництво Держдепартаменту, що через великі фінансові труднощі Великобританія більше не в змозі надавати допомогу Греції та Туреччині й планує вивести свої війська з Греції. Г.Трумен виділив на ці цілі 400 млн. доларів.

1948 р. – за планом Маршалла США інвестували приблизно 13 млрд. доларів у формі економічної допомоги в західноєвропейські економіки. Вирішальне значення надавалось відновленню західноєвропейської економіки, що було неможливо без відродження головного промислового центру континенту – Німеччини, економіка якої знаходилась в найбільшому занепаді.

Створення НАТО.

1948 р., березень – у Вашингтоні розпочались перемовини з британцями та канадцами щодо подальших кроків у воєнно-політичній інтеграції Заходу. США наполягали на перетворенні Західного Союзу в Північно-Атлантичний договір за рахунок входу в нього більшої частини європейських країн.

1949 р. – створена Організація Північноатлантичного договору (НАТО), що офіційно прив'язала Сполучені Штати до оборони Західної Європи в рамках їх першого офіційного альянсу.

Пакт Ріо-де-Жанейро.

1947 р., 2 вересня – в Ріо-де-Жанейро підписано Міжамериканський договір про взаємодопомогу, таким чином був створений перший регіональний воєнно-політичний союз за участю США. Договір був спрямований на попередження будь-якого впливу, окрім американського, в Західній півкулі. За умовами договору, у випадку агресії проти будь-якої країни-учасниці, їй зобов'язувались надати посильну допомогу.

1948 р., березень-травень – міжамериканська конференція в Боготі, де найбільш вірогідною загрозою Західній півкулі було названо комунізм.

1948 р. - Організація Європейської економічної співпраці (ОЄЕС) у Парижі для розподілу коштів ЄПВ (до 1952 — бл. 14 млрд. доларів США).

Політика США щодо країн Східної Європи.

1948 р., літо - Дж. Кеннан про значення югославського прецеденту для Східної Європи.

1949 р. - надання Югославії режиму найбільшого сприяння (РНС).

1949 р. - директива Ради національної безпеки (РНБ) 58/2 щодо знищення радянського впливу в Східній Європі.

Розкол Німеччини.

Перша Берлінська криза (1948/49) (радянська реакція на грошову реформу) - блокада Берліна: перекриття руху та припинення всіх поставок з Радянської окупаційної зони (РОЗ) (продовольство, вугілля) до Захід. Берліна. Військовий губернатор США ген. Люсіус Д. Клей ініціював створення «повітряного мосту» (до 927 польотів з 6 393 тонами вантажів щоденно). Комуністичний тиск змусив перенести міський парламент до Західного Берліну (вересень). Утворення східного магістрату на чолі з обер-бургомістром Фрідріхом Ебертом (1894 - 1979, ССПН) призвело у **1948 р.** (листопад) до розколу Берліна. Нові вибори до Західноберлінського магістрату: Ернст Ройтер (1889 - 1953, СДПН) став обер-бургомістром. Він залучив на свій бік допомогу вільного світу

1949 р. (травень) - припинення блокади. Мережа постачання і транспорту залишається розірваною (включно з міською залізницею та метро). Східний Берлін став столицею НДР. Західний Берлін включили до програми допомоги за планом Маршалла, отримав (1950 р.) фінансову допомогу від ФРН (як жертва кризи). Конституція Берліна (фактично лише для Західного Берліна, 1950, жовтень): федеральна земля з власним статусом (під управлінням чотирьох держав), сенат (правлячий бургомістр Ройтер) і палата депутатів.

1947 р. – поступка Саарською областю (липень): власна адміністрація під французьким протекторатом; економічне приєднання до Франції.

1948 р. - Лондонська конференція шістьох держав ухвалила рішення про економічне приєднання західних зон до Західної Європи, розробка конституції, міжнародний контроль над Руром, потім розпуск контрольної

ради: СРСР більше не бере участі в засіданнях. Східний блок, що тим часом сформувався, виразив протест на Варшавській конференції міністрів закордонних справ (червень).

1948 р., червень - грошова реформа у західних зонах (10 рейхсмарок = 1 західнонімецька марка). Радянська адміністрація відповіла обміном грошей в еквівалентному співвідношенні (Східнонімецька марка) і Берлінською блокадою.

1948 р., липень - Франкфуртські документи окупаційних держав для скликання Конституційних зборів та проголошення Окупаційного статусу.

1948 р., вересень - Засідання парламентської ради (65 членів, обраних землями) в Бонні. Президентом став К. Аденауер.

1949 р., квітень - Вашингтонська конференція міністрів закордонних справ; прийнято окупаційний статут для Західної Німеччини. Вашингтонська угода: заміна військових урядів на верховних комісарів. На (6-ій) Паризькій конференції міністрів закордонних справ Захід відхилив утворення центрального уряду без вільних виборів (пропозиція міністра закордонних справ Вишинського).

Політика США відносно Китаю

В Китаї продовжувалась громадянська війна між гомінданом та комуністами. Вашингтон традиційно підтримував гоміндан. З метою підтримки Чан Кайши (гоміндан) США виділили більше 800 млн. дол. з фонду ленд-лізу для навчання, забезпечення та транспортування гомінданівських військ; організували їх переправу до території Маньчжурії; в порти Китаю був направлений 50-тисячний контингент морської піхоти.

1945 р., кінець – в Китай прибув ген. Дж. Маршалл для переговорів з обома сторонами конфлікту й уточнення подальшої політики США в китайському питанні. Місія тривала майже рік. Дж. Маршалу вдалось добитись

підписання домовленості щодо припинення вогню, але незабаром вона була порушена.

Питання для самоконтролю

1. Західна Європа у зовнішньополітичній стратегії США (друга половина 40-х років). План Маршалла.
2. Політика США щодо країн Східної Європи (1945-50-ті роки).
3. Стратегія «глобальної відповідальності» США. Створення НАТО.
4. Регіональні напрямки стратегії «стримування». Політика США щодо Китаю.

Рекомендована література

1. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995.
2. Плохій С. Ялата. Ціна миру. – К., 2019. – 304 с.
3. Підберезних І. Є.США та країни Далекого Сходу: 1945 – початок1990-х років : [навчальний посібник]. –Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 164 с.
4. Kissinger H. Diplomacy - Highlightingedition. Simon&Schuster, 1994. – 912 p.
5. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review – Vol.120. – Is. 489. – P. 1410-1412
6. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. – Boston, 1976. – 356 p.
7. Weisberger B.A. cold war, cold peace.The United States and Russia since 1945. – N.Y., 1984. – 341 p.

Тема 3. Зовнішня політика США у 1950-і роки.

Ліквідація атомної монополії США. Корейська війна: періодизація та основні військово-політичні події. Паризькі угоди по Західній Німеччині (вересень 1954 р.). Доктрини «звільнення» та «масованої відплати». Створення блоку СЕАТО. Послаблення міжнародної напруги в середині 50-х років. «Доктрина Ейзенхауера». Американська дипломатія в період «суецької кризи» та подій в Угорщині (осінь 1956 р.). Політика «доброго партнерства» стосовно країн Латинської Америки.

Ліквідація атомної монополії США

1949 р., 25 вересня – заява ТАСС про успішне випробування в СРСР атомної зброї. Атомна монополія США ліквідована раніше, ніж очікували очільники країни.

1950 р., квітень – Держ. Департамент США підготував меморандум СНБ-68; завданнями США проголошувались: протистояння розповсюдженню радянської загрози, головним засобом ставала військова сила, пропонувалась програма екстреного нарощування атомних та звичайних озброєнь. У зв'язку з цим військовий бюджет до 53 млрд. дол. (1953 р.), чисельність збройних сил зросла в двоє, прискорення набули атомна та ядерна програми.

Корейська війна: періодизація та основні військово-політичні події.

1945 р. – радянсько-американська окупація, на основі домовленостей союзників. Розділ Корейського півострову по 38-й паралелі на дві зони: Північну та Південну Корею. На півночі розвивалось гірництво, промисловість, виникали комітети Народного фронту, керовані корейськими комуністами-емігрантами; на півдні – сільське господарство, встановлення американського військового уряду. На конференції міністрів закордонних справ (Москва, грудень 1945 р.) уклали угоди про загальнокорейський уряд. Після суперечок з СРСР, США внесли пропозицію (1947 р.) щодо комісії ООН з контролю за вільними виборами, але їй відмовляють у в'їзді до Північної Кореї.

1948 р. - вибори до Національних Зборів; Лі Син Ман став президентом Республіки Південна Корея (серпень); проголошення Північної Кореї

народно-демократичною республікою (вересень) під керівництвом Кім Ір Сена. Обидва уряди заявили претензію на всю Корею; резолюція ООН ухвалила рішення на користь Південної Кореї. Виведення радянських та американських військ.

3 1949 р. – активізувались комуністи, метою яких було об'єднання Кореї.

1950-1953 рр. – Корейська війна, викликана північнокорейським нападом. Південна Корея просить допомоги: президент Трумен віддав наказ про втручання американських військ. РБ ООН оголосила Північну Корею агресором і закликала членів ООН до підтримки Південної Кореї. Війська ООН прорвалися до китайського кордону (вересень), ген. Д. Макартуру було заборонено використовувати американські війська на північ від 38-ї паралелі. Але він захопив більшу частину території КНДР й підійшов до китайсько-корейського кордону. Втручання китайських «добровольців» (листопад). Позиційна війна біля 38-ї паралелі. Китайські війська витіснили противника з території КНДР і стали просуватися до Сеулу, який був знову узятий комуністами 4 січня 1951 р. Війська ООН до початку 1951 р. виявилися у важкому становищі, їм загрозувало повне знищення.

1951 р. – Д. Макартур вимагав повноважень на руйнування китайських авіабаз і баз постачання. Білий дім обрав зважену тактику: зупинити просування противника на південь. Його замінив ген. М. Ріджуей, оскільки президент Г. Трумен побоювався нової світової війни. Союзники США побоювались розростання конфлікту в глобальну війну.

1951 р., 10 липня - за негласної підтримки СРСР почалися переговори КНДР, КНР і США щодо перемир'я.

1952 р. – виборча кампанія в США, обіцянка республіканського кандидата Д. Ейзенхауера виїхати в Корею для пошуку шляхів врегулювання конфлікту.

1953 р. – перемир'я в Панмунджомі: поділ Кореї. Женевська конференція міністрів закордонних справ не знайшла розв'язання для всієї Кореї. Північна Корея - відбудова за допомогою радянських кредитів, за підтримки КНР. Південна Корея - американська допомога у відбудові.

1953 р. – Пакт безпеки із США, які підтримують автократичний режим президента. Внутрішні заворушення тривають також і після відставки Лі Син Мана (1960 р.). Президентом став ген. Пак Чжон Хі.

Наслідки Корейської війни: зросло стратегічне значення Японії, як противаги «радянсько-китайському» блоку; зміцнилися відносини між Тайванським режимом Чан Кайши та США й, відповідно, ще більше погіршилися з КНР;

Паризькі угоди по Західній Німеччині (вересень 1954 р.).

США прагнули збільшити роль європейських союзників у зміцненні воєнного потенціалу НАТО, в зв'язку з цим обговорювалось питання приєднання Західної Німеччини до Альянсу. Франція не підтримала даний план.

16 вересня 1954 р. - держсекретар США А. Даллес прибув до Європи.

1954р., 28 вересня - 3 жовтня - в Лондоні відбулась конференція дев'яти держав - США, Великобританії, Франції, ФРН, Італії, Канади, Бельгії Нідерландів та Люксембургу. **Рішення:** перетворити Західний союз (Брюссельський пакт) в Західноєвропейський союз (ЗЄС) шляхом залучення до першого ФРН та Італії. ФРН отримувала право створити власні збройні сили в кількості 12 дивізій (0,5 млн військовослужбовців), включаючи військово-повітряні сили (1350 літаків) та військово-морський флот.

1954 р., 20 - 23 жовтня – на Паризькій нараді дев'яти держав було підписано

Паризькі угоди: скасування у ФРН окупаційного режиму; уряд ФРН не вдаватиметься до сили для об'єднання Німеччини / зміни існуючих кордонів. ФРН зобов'язувалась не виробляти засобів масового знищення - атомної, бактеріологічної та хімічної зброї.

1955 р., 7 травня – ФРН вступила до ЗЄС.

1955 р., 9 травня – ФРН вступила до НАТО

Доктрини «звільнення» та «масованої відплати».

1953 р., 15 січня - Дж. Ф. Даллес у виступі перед сенатською комісією у закордонних справах, заявив про намір замінити політику «Стримування» на

- «Звільнення» від комунізму народів східноєвропейських країн і Радянського Союзу. З концепцією «відкидання», яка була покликана дати загальне обґрунтування зовнішньополітичної платформи США, були пов'язані дві військові доктрини: «нового погляду» (newlook) і «масованої відплати» (massretaliation). Доктрина масованої відплати передбачала навіть у відповідь на обмежений напад СРСР на США завдати удару у відповідь усією міццю американського ядерного потенціалу країни. Доктрини «нового погляду» (викладена в доповіді СНБ 8 серпня 1953 р.) полягала у констатації: ядерна складова збройних сил країни обходиться бюджету дешевше, ніж утримання звичайних збройних сил, застосування яких здатне забезпечити ефект, який можна порівняти з ефектом від застосування ядерної зброї.

Створення блоку СЕАТО.

1954 р. – створення військового блоку за участю Великобританії, Франції, Філіппін, Тайланду, Пакистану, Австралії та Нової Зеландії. СЕАТО мав убезпечити Південну та Південно-Східну Азію від подальшого проникнення туди комуністичного впливу; США посилюють свою пряму військову присутність.

Послаблення міжнародної напруги в середині 1950-х років.

1953 - 1956 рр. - фаза розрядки з метою подолання зовнішньополітичної ізоляції: кінець Корейської кризи; участь у міжнародних конференціях щодо Німеччини та Індокитаю;

1954 р., січень - в Берліні відбулася перша після зміни керівництва в Москві зустріч міністрів закордонних справ чотирьох держав (СРСР, США, Великобританії і Франції), в ході якої вдалося домовитися про скликання в 1954 р. міжнародної наради з врегулювання становища в Індокитаї і Кореї.

1955 р. - відмова від неважливих міжнародних позицій: Порккала - Фінляндія; Порт-Артур – Китай. Примирення з Югославією, визнання її особливого соціалістичного шляху. Демонстрація доброї волі: пропозиції про роззброєння і демобілізацію 1,2 млн. солдатів.

1955 р., 11-14 травня – Варшавська конференція. Договір про дружбу, співробітництво та взаємодопомогу СРСР, ЧССР, НДР, ПНР, УНР, РНР, НРБ, НРА. Створення ОВД. Були створені об'єднані збройні сили (ОЗС) країн-учасниць і об'єднане командування цими силами. Для проведення консультацій і розгляду питань був утворений політичний консультативний комітет (ПКК), в якому кожна держава представлялась членом уряду або іншим спеціально призначеним представником. Головнокомандувачем ОЗС було вирішено зробити воєначальника від СРСР. Його заступниками стали міністри оборони та інші військові керівники всіх країн-членів ОВД.

1955р., 15 травня – Австрійський державний договір / Декларація про незалежність Австрії, підписаний союзними окупаційними силами і австрійським урядом. Відновлювалась вільна, суверенна й демократична Австрія; заборонено аншлюс (по типу 1938 р.) з новою Німеччиною; заборонено фашистські та нацистські організації; проголошувався нейтралітет.

1955 р., 18-23 липня – Женевська нарада (зустріч голів урядів СРСР, США, Великобританії, Франції). Порядок денний: доля двох німецьких держав – Західні держави виступали за об'єднання Німеччини, шляхом ліквідації НДР й включення Німеччини до НАТО, СРСР виступав за збереження двох держав, та нормалізацію відносин між ними, за необхідності; скорочення озброєнь та заборона атомної зброї; вивід іноземних військ з територій європейських держав; гарантія безпеки нейтральним державам. Обговорення закінчилось безрезультатно, але сама зустріч високопосадовців свідчила про «потепління» у відносинах.

1955 р., 19 вересня - було підписано радянсько-фінляндський договір про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу на надзвичайно вигідних для СРСР умовах: Радянський Союз отримав право вводити війська до Фінляндії в разі відновлення загрози з боку Німеччини; Москва погодилася евакуювати військово-морську базу в Порккала-Удд.

1956 р. - XX з'їзд КПРС: розвінчання культу особи Сталіна; децентралізація

економіки; реабілітація засуджених політиків; визнання за сателітами права на «власні шляхи до соціалізму»; розпуск Комінформбюро. Стратегія співіснування з метою пристосування світової революції до атомної доби: уникнення міжнародних війн, однак підтримка обмежених «визвольних» війн; посилення економічної боротьби; солідарність з кольоровими націями, які визнаються як самостійна «третя сила» (тимчасово); встановлення контактів із Заходом за відмови від будь-якого ідеологічного співіснування. Перебільшуючи власні силові позиції (радянські успіхи в космічних польотах) і революційні сили молодих народів, Хрущов сподівався на «комуністичний приплив» (атомний пат, американське відставання в ракетах, економічна структурна криза Заходу, пов'язана з колоніальною емансипацією).

«Мирне співіснування»: відмова від сталінської тези про неминучість нової світової війни, акцент зміщувався на можливість тривалого мирного періоду міжнародного розвитку, для якого може бути характерна відсутність великих воєн як між «соціалістичними» і «капіталістичними» країнами, так і між самими країнами «капіталізму»; акцент на продовженні ідеологічної боротьби з «імперіалізмом», «специфічна форма класової боротьби у всесвітньому масштабі», яка поєднує мирне співробітництво з «імперіалізмом» в економіці, політичний діалог в питаннях підтримання миру і одночасно - безкомпромісну «боротьбу ідей», відстоювання переваг «соціалістичного способу життя», економічних, соціальних та інших переваг «світової системи соціалізму»; не скасовувало марксистсько-ленінської догми про «неминучість загибелі капіталізму» і прийдешнє «панування комунізму у всесвітньому масштабі».

1959 р., осінь – М. С. Хрущев відвідав США, відбулась зустріч з Д. Ейзенхауером.

1960 р., початок – було досягнуто домовленості про зустріч на вищому рівні в Парижі між лідерами СРСР та США. Але навесні 1960 р. відбувся скандал у зв'язку із американським літаком-шпигуном У-2 на радянській території.

«Доктрина Ейзенхауера»

1957 р. – доктрина Ейзенхауера: гарантована допомога обраному колу арабських країн, які під тиском економічних труднощів могли піти по шляху лівих революцій і звернутися за підтримкою до Радянського Союзу. «Доктрина Ейзенхауера» була негативно сприйнята більшістю арабських країн, особливо різко проти неї виступили Єгипет і Сирія.

Американська дипломатія в період «суецької кризи» та подій в Угорщині (осінь 1956 р.).

1956 р. - Суецька криза: США (міністр закордонних справ Дж. Даллес) відхилили надання фінансової допомоги на будівництво Асуанської греблі; відтак, для власного фінансування цього великого проекту – в липні 1956 р. - націоналізація Суецького каналу з компенсацією (здебільшого британським і французьким) акціонерам та з гарантією вільного судноплавства. Реакція Лондона і Парижа була надзвичайно бурхливою: почалася підготовка до збройної інтервенції проти Єгипту. Ізраїль запропонував свою участь в британсько-французькій інтервенції, домовленості про співробітництво Британії, Франції та Ізраїлю проти Єгипту були оформлені секретним тристороннім протоколом **24 жовтня 1956 р.**

1956 р., 23 жовтня – початок народних виступів у Будапешті. Сталося зіткнення демонстрантів з силами держбезпеки, з'явилися жертви. Радянське керівництво прийняло рішення про втручання. 24 жовтня радянські танки взяли під контроль найважливіші об'єкти столиці, але тільки спровокували нові протести. І. Надь був терміново введений до складу вищих партійних органів і призначений главою уряду, відновлення на посаді прем'єра.

1956 р., 27 жовтня - І. Надь сформував новий уряд за участю ряду відомих некоммуністичних політиків, яким було дозволено відновити політичну діяльність. 28 жовтня була досягнута угода про припинення вогню, а 30-31 жовтня радянські війська з Будапешта були виведені. Стабілізації становища не відбулося, некоммуністичні сили вимагали повного виведення радянських

військ не тільки зі столиці, але взагалі з угорської території. У країні фактично визрів потенціал антисоціалістичного перевороту, який повинен був вивести Угорщину з зони радянського впливу в Європі. США і країни Західної Європи не мали намірів втручатися в угорські події на стороні некоммуністичної опозиції, оскільки одночасно з наростанням кризи в Угорщині йшла ескалація конфлікту на Близькому Сході, результат якого був для Заходу важливіше, ніж розвиток ситуації в Угорщині, яка негласно давно була визнана частиною «радянської зони впливу». Однак американське керівництво санкціонувало проведення в Угорщині «спецоперацій» для надання допомоги антиурядовим силам, була розгорнута потужна пропаганда.

1956 р., 2 листопада – Я. Кадар, член ЦК УПТ, виїхав на Україну й створив революційний робітничо-селянський уряд УНР, який звернувся до СРСР з проханням про «допомогу у боротьбі із заколотом».

1956 р, листопад – придушення народних виступів радянськими військами (3 тис. убитих, 14 тис. поранених, 105 страчених). І. Надь знайшов політичний притулок у посольстві Югославії в Будапешті.

1958 р., 22 листопада – І. Надь покинув будинок посольства, отримавши гарантії власної безпеки від Я. Кадара, але одразу був арештований та направлений до Румунії.

1958 р. – розстріл І. Надя.

Політика добросусідства (англ. *Good Neighbor policy*) стосовно країн Латинської Америки.

1950 р. – в Гватемалі до влади прийшов Х. Арбенс, який обіцяв провести в країні аграрну реформу.

1953 р. – в ході реформ було вилучено 2/3 земель, які належали американській компанії «Юнайтед фрут».

1954 р. – в Гватемалі відбулись серйозні соціальні зміни, які носили революційний та антиамериканський характер. В країну була здійснена збройна інтервенція з території Гондурасу.

В результаті переворотів у 14 латиноамериканській країні, були встановлені проамериканські режими.

1959 р. – в результаті державного перевороту до влади прийшов Ф. Кастро.

1960 р. – Ф. Кастро уклав торговий договір з СРСР.

1960 р., березень – уряд Д. Ейзенхауера затвердив рекомендацію ЦРУ використовувати проти революційної Куби загопи «контрас».

Питання для самоконтролю

1. Причини загострення «холодної війни» на початку 50-х років.
2. Втручання США у війну в Кореї.
3. Уроки та наслідки корейської війни для зовнішньої політики США.
4. Доктрини «визволення» та «масованої відплати».
5. Американська дипломатія в період «суецької кризи» та подій в Угорщині.
6. Політика «доброго партнерства» стосовно країн Латинської Америки.

Рекомендована література

1. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995.
2. Підберезних І. Є.США та країни Далекого Сходу: 1945 – початок 1990-х років : [навчальний посібник]. – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 164 с.
3. Kissinger H. Diplomacy - Highlighting edition. Simon&Schuster, 1994. – 912 p.
4. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review – Vol.120. – Is. 489. – P. 1410-1412
5. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. – Boston, 1976. – 356 p.
6. Weisberger B.A. cold war, cold peace. The United States and Russia since 1945. – N.Y., 1984. – 341 p.

Тема 4. Зовнішня політика та дипломатія адміністрації Дж. Кеннеді.

Американо-радянські відносини. Політика США в Індокитаї. «Союз заради прогресу». Політика США щодо країн Латинської Америки. Карибська криза: причини, уроки й наслідки.

Американо-радянські відносини.

1957-1968 рр. – складання «доктрини Брежнєва» (доктрина обмеженого суверенітету).

1958 р., листопад - Берлінська криза, викликана ультиматумом **М. Хрущова**: вимога заключити мирні угоди з обома німецькими державами, інакше радянський уряд підпише відповідний договір з НДР, й таким чином перекладе відповідальність на її уряд за забезпечення особливого статусу Берліна. На Заході радянська нота була розцінена як загроза відновити блокаду міста. З огляду на тверду західну та західноберлінську позиції Москва йде на поступки.

1959 р., травень - серпень - (9-та) Женевська конференція міністрів закордонних справ, за участі радників з ФРН і НДР. Поетапний західний мирний план (міністр закордонних справ Гертер): 1) об'єднання Берліну - шляхом вільних виборів; 2) Загальнонімецький виборчий комітет (25 представників від ФРН, 10 від НДР), референдум щодо виборчого закону; 3) вибори до Національних зборів (конституція), утворення уряду; 4) мирне врегулювання. Міністр закордонних справ А. Громико посилається на радянський мирний проект. Державний візит М. Хрущова до США (вересень): домовленість про нові переговори в Кемп-Девіді. Глави західних урядів: Д. Ейзенхауер, Ш. де Голль, Г. Макмілан, К. Аденауер запросили М. Хрущова на конференцію.

1960 р. – М. Хрущов торпедував Паризьку конференцію глав держав (справа У-2), однак робить помірковані заяви щодо берлінського питання. Глава НДР В. Ульбріхт спровокував **3-тю Берлінську кризу** з метою припинення «втечі з республіки».

В **1960-х рр.** - конфронтаційна стабільність виражалася в активізації діалогу між СРСР і США, зближенні їх позицій з проблем контролю над озброєннями і міжнародної ситуації в Європі на тлі високого рівня конфліктності в регіональних підсистемах. Встановлена лінія «гарячого зв'язку» між лідерами СРСР та США. Активізувався переговорний процес щодо контролю над озброєннями. Переговори йшли за трьома напрямками: обмеження випробувань ядерної зброї, регулювання питань використання космічного простору у військових цілях, введення заборон на вільну передачу ядерних матеріалів і технологій, їх використання державами, що не володіють ядерною зброєю. США і Радянський Союз продовжили модернізацію військово-політичних доктрин, щоб підвищити поріг можливого радянсько-американського ядерного конфлікту, скоротити ризик ненавмисного зіткнення і переростання звичайного регіонального конфлікту за участю великих держав в ядерну війну.

До середини 1960-х рр. виявилось, що ядерний потенціал СРСР і США настільки великий, що знищити його за допомогою першого удару неможливо - сторона, що зазнала першого удару, все одно збереже частину свого потенціалу, якого виявиться достатньо, щоб ударом завдати неприйнятний збиток країні, яка напала першою. Знищення було гарантовано обом сторонам. Така логіка підштовхувала сторони до стриманості і відмови від наступальної стратегії.

1961 р., 25 травня - у спеціальному посланні конгресу Дж. Кеннеді оголосив «Великим полем битви за захист і поширення свободи в нашій Азії, Латинську Америку, Африку і Близький та Середній Схід, землі народів, що підіймаються». У цьому посланні була викладена також програма заходів на випадок атомного нападу на США, що містила заклик до американців будувати сховища, здатні захистити їх від радіоактивного випромінювання.

1961 р., червень – зустріч Дж. Кеннеді й М. Хрущова у Відні; обговорювались питання роззброєння, ситуація в Лаосі та статус Берліна. у дискусії з президентом США Дж. Кеннеді М. Хрущов повторив радянські

вимоги щодо Західного Берліну, але американський президент не погодився. Віденська зустріч закінчилась безрезультатно. Загострена В. Ульбріхтом нова Берлінська криза знову ускладнила міжнародні відносини. Віце-президент Л. Джонсон повторив у Західному Берліні, проголошені Кеннеді, три основні принципи: військовий захист, вільний доступ, воля західних берлінців.

1961 р., 25 липня - президент США виступив по радіо і телебаченню, заявивши, що підписання СРСР мирного договору з НДР загрожує виникненню нової війни; заява була розцінена радянським керівництвом як ультиматум, і М. Хрущов заявив 7 серпня 1961 р., що СРСР виклик президента США приймає і мирний договір все-таки підпише.

1961 р. – схвалення концепції **гнучкого реагування**: гнучкий вибірковий підхід до застосування сили в гіпотетичному конфлікті з СРСР на основі стратегії контрольованої ескалації, яка допускала можливість управління конфліктом, його утримання на доядерному рівні.

1961 р., 13 серпня - **зведення Берлінського муру** «для відвернення військового нападу». Закриття східного сектору для західних берлінців, насильницьке виселення з прикордонної зони, наказ про відкриття вогню. З цього моменту - постійні інциденти біля муру. Свободу Західного Берліну гарантує США.

1961 р., восени – на сесії ГА ООН була схвалена резолюція, яка закликала припинити випробування атомної зброї з 1 січня 1963 р. Але держави могли ігнорувати дану резолюцію.

1962 р. - скасування радянської комендатури в Східному Берліні.

1962 р. – «доктрина Соколовського» (доктрина превентивного ядерного удару).

1963 р., 10 червня – виступ Дж. Кеннеді в Американському університеті: «війна не має жодного сенсу, коли великі держави мають у своєму розпорядженні великі й порівняно невразливі ядерні сили»; стверджував, що між США та СРСР розбіжності можуть поступово пом'якшуватися, а головне – між наддержавами існують не лише непримиренні розбіжності, а й спільні

інтереси; закликав розвивати двосторонні відносини в руслі мирного співіснування, не нав'язуючи нікому свою систему цінностей.

1963 р., 5 серпня - в Москві підписано Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі й під водою. 10 жовтня він вступив в силу після його ратифікації трьома учасниками - СРСР, США і Великобританією. Договір був безстроковим і носив відкритий характер: до нього могли приєднатися інші держави.

Політика США в Індокитаї.

1954 р. – В'єтнамська народна армія завдала серйозної поразки французькій армії в повіті Дьєнбьєнфу. Д. Ейзенхауер відмовився направляти американських солдат на допомогу французам. Перемовини в Женеві; В'єтнам розділено на Північний та Південний по 17-й паралелі.

1959 – 1975 рр – В'єтнамська війна: між комуністичним Північним В'єтнамом (за підтримки СРСР та КНР) та Південним В'єтнамом (за підтримки США, Австралії, Нової Зеландії, Південної Кореї).

1959 р. – у Південному В'єтнамі проти режим Нго Дін Дьєма боротьбу почали місцеві комуністи (Фронт національного визволення), їх підтримали помірковані шари - буддистські організації та громадські групи, серед яких буддизм мав вплив.

1961 р., осінь – Дж. Кеннеді направив в Південний В'єтнам нову місію для оцінки ефективності військових зусиль південнов'єтнамського уряду. У своєму звіті ген. Тейлор (голова місії) запропонував інтенсифікувати допомогу південнов'єтнамській армії та перейти до «обмеженого партнерства на всіх рівнях боротьби з В'єтконгом».

1961 р., кінець року – перший загін американських спецназівців був направлений до Сайгону.

1963 р., травень-серпень - по Південному В'єтнаму пройшли протести буддистів проти їх переслідувань католицькими колами; почалися репресії, в ході яких близько півтори тисячі ченців було заарештовано.

Політика США щодо країн Латинської Америки.

1961 р., 16 квітня – Дж. Кеннеді дав дозвіл на початок «операції Сапата»; висадка 1500 спеціально навчених і озброєних кубинських іммігрантів-контрреволюціонерів на Плайя Хірон в затоці Кочинос завершилася провалом: вони були розгромлені кубинської армією, а значна їх частина була захоплена в полон. Вашингтон не наважився санкціонувати підтримку вторгнення силами американської авіації і військово-морського флоту.

1961 р., серпень - був створений Союз заради прогресу (Alliance for Progress) для сприяння економічному розвитку країн Латинської Америки. Протягом 1961-1968 рр. на імplementацію планів, розроблених організаторами Союзу ради прогресу, американська влада виділила 4,5 млрд. дол.

1961 р., вересень – за ініціативою Дж. Кеннеді, згідно з рішенням конгресу був створений Корпус миру (Peace Corps) для надання допомоги населенню країн, що розвиваються в отриманні елементарних технічних знань і трудових навичок. Латинська Америка стала основним об'єктом діяльності цієї організації, але на початку 1960-х рр. в Гватемалі, Еквадорі, Гондурасі і Домініканській Республіці відбулися державні перевороти, до влади прийшли військові хунти і диктатори, які лише ускладнили економічні проблеми.

Карибська криза: причини, уроки й наслідки.

1962 р., вересень – на Кубу були доставлені перші ядерні ракети (радянська операція «Анадир»)

1962 р., 14 жовтня – початок Карибської кризи, яка поставила світ на поріг ядерної війни. Причини: антикубинська політика Білого Дому, який намагався утримати Кубу в сфері впливу; прагнення США не допустити розповсюдження комунізму; спроба СРСР розмістити ракети на Кубі; взаємна недовіра США та СРСР.

1962 р., 23 жовтня – почалась американська військова блокада Куби; п'ять радянських кораблів підійшли впритул до зони блокади Куби

1962 р., 27 жовтня – Ф. Кастро повідомляє Хрущову, що американці почнуть бойові дії на Кубі протягом 1-3 днів. Кеннеді був готовий зняти блокаду і гарантувати Кубі незалежність в обмін на вивезення ракет з Куби.

1962 р., 28 жовтня - лист Кеннеді отримує Хрущов. Після недовгих роздумів він пише відповідне повідомлення, в якому йде на примирення і вирішення ситуації. **Наслідки:** СРСР вивів свої ракети з Куби, а США - з Туреччини потепління у відносинах між СРСР і США.

Питання для самоконтролю

1. Зовнішня політика США на початку діяльності адміністрації Кеннеді. «Союз заради прогресу».
2. Політика США щодо Куби на початку 60-х років. Вторгнення до затоки Кочінос.
3. Європейська політика США при адміністрації Кеннеді. «Великий проект» створення «атлантичного співтовариства».
4. Карибська криза: причини, уроки, наслідки.
5. Доктрини «гнучкого реагування» та «наведення мостів».
6. Еволюція зовнішньополітичної стратегії США на останньому етапі діяльності адміністрації Кеннеді.

Рекомендована література

1. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995.
3. Підберезних І. Є.США та країни Далекого Сходу: 1945 – початок1990-х років : [навчальний посібник]. –Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 164 с.
4. Kissinger H. Diplomacy - Highlighting edition. Simon&Schuster, 1994. – 912 p.
5. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review – Vol.120. – Is. 489. – P. 1410-1412
6. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. – Boston, 1976. – 356 p.

7. Schulzinger R. D. American diplomacy in the twentieth century. – N.Y., 1994. – 437 p.

8. Sorensen T. C. Kennedy. – N.Y., 1965. – 783 p.

9. Kennedy R. F. Thirteen days / A memoir of the Cuban missile crisis. – N.Y., 1969. – 192 p.

10. Weisberger B.A. cold war, cold peace. The United States and Russia since 1945. – N.Y., 1984. – 341 p.

Тема 5. Війна у В'єтнамі і зовнішня політика адміністрації Л. Джонсона.

«Доктрина Т. Манна». Війна у В'єтнамі. Втручання США та їх союзників у конфлікт. Радянсько-американські відносини. «Шестиденна війна» і позиція американської дипломатії.

«Доктрина Т. Манна»

Керівництво США, продовжуючи програму «Союз заради прогресу» спробувало скоректувати стратегію відносин з латиноамериканськими країнами.

1963 р. – заступник держ. секретаря, Т. Манн, сформулював новації в латиноамериканській політиці: для США критерієм для підтримки та визнання уряду буде служити його негативне ставлення до комунізму й прихильність американським цінностям, форма державного устрою – внутрішня справа держав.

Війна у В'єтнамі. Втручання США та їх союзників у конфлікт.

1963 р., 1 листопада - був здійснений переворот, в ході якого Нго Дін Дьєм був убитий.

1964 р., січень - у країні стався наступний переворот, але і новий уряд не забезпечив порядку.

ДРВ (Північний В'єтнам) теж була налаштована розширити допомогу ФНВ. У питаннях революційної війни союзником Хо Ши Міна міг бути Китай.

1964 р., 2 серпня – в Тонкінській затоці два американські есмінця були обстріляні силами Північного В'єтнаму.

1964 р., 7 серпня – Сенат США 88 голосами «за» при 2 сенаторах «проти» ухвалили «тонкінську резолюцію»: президенту США дозволялось використовувати збройні сили США для надання допомоги Південному В'єтнаму.

1964 р., 14 грудня - США розпочали операцію Barrel Roll. Мета: перешкодити наданню допомоги В'єтконгу від ДРВ по «стежці Хо Ши Міна».

1965 р., лютий – почались бомбардування ДРВ.

1965 р., березень – в Південний В'єтнам направлено перші загони збройних сил (США), до кінця року чисельність досягла 150 тис.

1965 р., квітень – перший антивоєнний похід молоді на Вашингтон.

1968 р., січень – сили В'єтконгу розпочали неочікуваний наступ, атакували майже всі центри південнов'єтнамських провінцій, ввійшли до Сайгону й протягом кількох днів утримували деякі райони міста.

1968 р., 31 березня – Л.Джонсон оголосив про відмову висувати свою кандидатуру на наступні президентські вибори; одночасно оголосив про припинення бомбардувань ДРВ. Це говорило про необхідність перегляду зовнішньополітичного курсу країни в майбутньому.

1968 р., березень - США припинили бомбардування Північного В'єтнаму, 10 травня в Парижі почалися американо-в'єтнамські переговори.

1968 р. – антивоєнний рух охопив великі університетські центри.

Радянсько-американські відносини.

Ініційовані при президенті Дж. Кеннеді кроки по нормалізації відносин з СРСР не отримали розвитку в зв'язку з діями США у В'єтнамі.

1967 р., червень - зустріч Л. Джонсона з радянським прем'єр-міністром А. Н. Косигінін в Гласборо (США); обговорювалися питання, пов'язані з досягненням домовленостей щодо зниження темпів гонки озброєнь і з поставками зброї на Близький Схід, розглядалась можливість мирних переговорів з Ханоем (А. Косигін передав Л. Джонсону послання північнов'єтнамського уряду, в якому вони погоджувалися вступити в мирні переговори з США за умови припинення американських бомбардувань території країни); був досягнутий певний прогрес у вирішенні питання, що стосувалося угод про нерозповсюдження ядерної зброї і обмеження стратегічних ядерних озброєнь (відповідна угода була підписана представниками більш ніж 50 держав 1 липня 1968 р. у Вашингтоні).

1967 р., січень – представники США, СРСР, Великобританії підписали безстрокову угоду «Про принципи діяльності країн по дослідженню і використанню космічного простору».

1968 р., літо – укладено Договір про нерозповсюдження ядерної зброї. Передбачав заборону передачі неядерним країнам відповідної зброї, його компонентів або технологій виготовлення; неядерні країни відмовились від спроб придбання або виготовлення ядерної зброї. Три ядерні країни (СРСР, США, Великобританія) надавали гарантії тим неядерним державам, що приєдналися до ДНЯО. Не приєдналися до Договору дві ядерні держави – Франція та КНР та «порогові» - Індія, Пакистан, Бразилія, ЮАР, Ізраїль.

1969 р., листопад – розпочались в Гельсінкі американо-радянські перемовини щодо обмеження стратегічних наступальних озброєнь.

«Шестиденна війна» і позиція американської дипломатії.

Середина 1960-х – різко загострилась ситуація на Близькому Сході. Ізраїль – стратегічний союзник США, Сирія та Єгипет – мали міцні зв'язки з СРСР, в тому числі й воєнно-політичні.

1967 р., 5 червня - Ізраїль почав превентивну війну проти коаліції арабських країн: Єгипту, Сирії та Йорданії.

1967 р., 7 червня - М. Г. А. Насер оголошує про розрив дипломатичних відносин з США і Британією, звинувативши їх в агресії проти Єгипту. Тільки через добу він переконався у своїй помилці. **9 червня** Г. А. Насер заявив про свою відставку, але після масових демонстрацій в Каїрі в його підтримку **10 червня** погодився залишитися на своєму посту.

Війна завершилася катастрофічною поразкою арабських держав. Ізраїль захопив у Єгипту весь Синайський півострів і сектор Гази, у Йорданії - Східний Єрусалим і територію Західного берега, у Сирії - Голанські висоти, з яких тепер ізраїльська авіація могла обстрілювати Дамаск в будь-який час. Єгипетська і йорданська армії були повністю розгромлені. Тель-Авів

категорично відкидав вимоги ООН щодо припинення вогню, так як був впевнений у підтримці США. «Шестиденна війна» завершилась.

1967 р., серпень - в Хартумі відбулася сесія ради ЛАД на вищому рівні для обговорення ситуації, що склалася. Г. А. Насер і король Йорданії Хусейн заявили про необхідність миру з Ізраїлем. Їм заперечив король Саудівської Аравії Фейсал, який став наполягати на продовженні війни, підкреслюючи, що його країна і інші багаті нафтовидобувні держави Аравійського півострова готові взяти на себе фінансування військових зусиль.

1967 р., 22 листопада – прийнято резолюцію РБ ООН № 242, яка передбачала вивід ізраїльських військ з окупованих територій. Ізраїль проігнорував думку міжнародної спільноти. США і СРСР підтримували своїх союзників на Близькому Сході.

Питання для самоконтролю

1. Ідейно-політична та дипломатична підготовка інтервенції в Індокитаї. «Тонкінська резолюція».
2. Дипломатія США в роки в'єтнамської війни.
3. «Шестиденна війна» і позиція американської дипломатії.
4. Латиноамериканська політика США.

Рекомендована література

1. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995.
2. Підберезних І. Є. США та країни Далекого Сходу: 1945 – початок 1990-х років : [навчальний посібник]. – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 164 с.
3. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. – Boston, 1976. – 356 p.
4. Kissinger H. Diplomacy - Highlighting edition. Simon&Schuster, 1994. – 912 p.

5. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review – Vol.120. – Is. 489. – P. 1410-1412
6. Schulzinger R. D. American diplomacy in the twentieth century. – N.Y., 1994. – 437 p.
9. Weisberger B.A. cold war, cold peace. The United States and Russia since 1945. – N.Y., 1984. – 341 p.

Тема 6. Зовнішня політика Р. Ніксона та Г. Кіссінджера. Розрядка міжнародної напруженості.

«Атлантична солідарність». Близький Схід у зовнішній політиці адміністрації Р. Ніксона. «Човникова дипломатія» Г. Кіссінджера. Нормалізація відносин з Китаєм. Розрядка у радянсько-американських відносинах. Участь США у Загальноєвропейському процесі. Дипломатія США в період підготовки СБСЕ. Останній етап війни у В'єтнамі. Паризькі угоди. Відносини з країнами Латинської Америки. Арабо-ізраїльська війна 1973 р. і позиція США. «Уотергейт» і відставка Р. Ніксона. Особливості зовнішньої політики адміністрації Дж. Форда. Гальмування розрядки.

«Атлантична солідарність»

Франція, за президентства Ш. де Голля, орієнтувалась, в першу чергу, на державні інтереси, а не на євроатлантичну солідарність. Незважаючи на те, що між Францією і СРСР були певні протиріччя, на думку Ш. де Голля, у двох країн не було несумісних позицій по ключовим проблемам міжнародних відносин: обидві країни були зацікавлені в укріпленні відносин на Європейському континенті, за для цього Ш. де Голль був готовий розпочати діалог з СРСР. Президент Франції наголошував, що європейцям необхідно звільнитися від «тягаря НАТО з її американським пануванням», а замість цього опиратися на традиційний «концерт європейських держав-лідерів».

1966 р. - Франція заявила про вихід із військової структури НАТО; відбувся візит Ш. де Голля до Москви.

1970 р. – Р. Ніксон озвучив нову програму дій США в Європейському регіоні, концепція «зрілого партнерства»; ставка робилась на НАТО як головний інструмент підтримання стабільності в Європі.

Близький Схід у зовнішній політиці адміністрації Р. Ніксона.

«Човникова дипломатія» Г. Кіссінджера.

Г. Кіссінджер ввів в практику міжнародних відносин так звану «човникову дипломатію»: держ. секретар постійно, по черзі в індивідуальному порядку контактував з основними учасниками близькосхідного конфлікту, прагнучи виявити й розширити точки співпадіння в позиціях сторін й поетапно відсікати ті сюжети, які розділяли переговорників. Кіссінджер зумів схилити

арабську сторону до двосторонніх перемовин з Ізраїлем про роз'єднання військ.

1971 р. – візит у Вашингтон прем'єр-міністра Ізраїлю Г. Мейер. Сторони узгодили зміни стратегії переговорного процесу: замість курсу на пошук шляхів всеохоплюючого урегулювання за посередництва постійних членів РБ ООН будуть вестись спроби укладення сепаратної угоди Ізраїлю та Єгипту. Ізраїль погрожував розпочати бомбардування Асуанської греблі, що мало б катастрофічні наслідки для Єгипту. Г. А. Насер звернувся до СРСР с проханням поставити сучасні ППО для захисту Асуану.

1974 р., січень – підписано першу єгипетсько-ізраїльську угоду про роз'єднання військ.

1974 р., лютий – були відновлені дипломатичні відносини між Єгиптом і США.

Нормалізація відносин з Китаєм.

У керівництві США поступово дійшли висновку, що було б доцільним почати нормалізацію відносин з КНР, але між країнами залишились глибокі протиріччя, перш за все проблема Тайваню.

1969 р., серпень - держ. секретар США У. Роджерс заявив, що США хотіли б розморозити відносини з КНР. США ослабили обмеження на торгівлю й туристичні поїздки з КНР, оголосили про припинення патрулювання Тайванського проливу.

1970 р., січень – розпочались перемовини США і КНР про нормалізацію відносин.

1972 р., лютий – візит Р. Ніксона до КНР; за результатами зустрічей з китайськими керівниками, Мао Цзедунем і Чжоу Еньлаєм були узгоджені можливості розширення американо-китайської торгівлі й встановлення відносин між країнами без офіційного визнання КНР, в обох столицях були утворенні Бюро по зв'язкам. Деяка нормалізація американо-китайських відносин викликала занепокоєння у СРСР, адміністрація Р. Ніксона намагалась використати радянсько-китайські протиріччя у своїх інтересах.

Розрядка у радянсько-американських відносинах.

1968 р. – підписання Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

1969 р., 17 листопада – розпочались переговори між СРСР та США щодо обмеження стратегічних озброєнь.

1970 р. - набирає чинності Угода про нерозповсюдження ядерної зброї, підписана 98 державами (не підписана Францією, Китаєм, Ізраїлем, Індією, Пакистаном та ін.).

1971 р. - підписання Угоди про морське дно США, СРСР і Великою Британією.

1972 р. - конвенція ООН про заборону бактеріологічної зброї; підписують 73 країни (не підписують Франція і Китай).

1972 р., травень - візит Р. Ніксона до Москви. **Підписано** Договір про обмеження систем протиракетної оборони – кожна сторона могла створити по два комплексу «протиракет», сторони зобов'язувались не створювати загальнонаціональних ПРО; Тимчасову угоду про обмеження стратегічних наступальних озброєнь (ОСО-1) - СРСР отримав право мати 1600 одиниць МБР як наземного, так і морського базування, а США - 1054. СРСР отримав право на більше число ракет, ніж США (радянські ракети в той період мали всього одну боеголовку, а американські - вже мали поділені головні частини, тобто одна ракета несла кілька боеголовок, кожна з яких була здатна до індивідуального наведення на ціль); договір про «Основи взаємовідносин між СРСР і США»: 12 принципів, якими мали намір керуватися обидві держави в своїх взаєминах - принципи мирного співіснування, а наявні між двома країнами відмінності в ідеології і соціальних системах не розглядалися як перешкоди для розвитку нормальних відносин на принципах рівності, невтручання у внутрішні справи, суверенітету і взаємної вигоди, уникнення конфронтації, прагнення до запобігання ядерної війни.

1972 р., листопад - 1973 р., березень - початок переговорів з питань ОСО-2 у Женеві.

1973 р., червень - візит Брежнєва до США: Америко-радянська угода про відвернення ядерної війни: термінові радянсько-американські консультації слід проводити як у випадку загрози ядерного зіткнення між СРСР і США, так і в ситуації, коли одна з цих двох держав виявлялася перед небезпекою ядерного конфлікту з третьою країною; були узгоджені «Основні принципи переговорів про подальше обмеження стратегічних наступальних озброєнь».

1973 р., березень-червень - початок консультаційних переговорів (НАТО - Варшавський пакт) про скорочення озброєнь і військ у Центральній Європі.

1974 р., червень - другий візит президента Р. Ніксона в Москву; радянсько-американським протоколом число районів, дозволених для розміщення систем ПРО, було скорочено з чотирьох до двох - по одному для кожної сторони. Радянський Союз розмістив свою систему ПРО в районі Москви, а США - в Гранд-Форкс, районі основної бази пускових установок МБР; підписано Довгострокову угоду про сприяння економічному, промислового й технічному співробітництву між СРСР та США, Договір про обмеження підземних випробувань ядерної зброї.

1974 р. - Женевська конференція з роззброєння: приєднання ФРН і НДР.

1976 р. - Женевська конференція з роззброєння: ніяких конкретних результатів. ОСО-1: проблема крилатих ракет.

1977 р. - пролонгація ОСО-1.

1978 р. - конвенція ООН забороняє військове застосування технологій, які змінюють довкілля.

1979 р. - підписання угоди ОСО-2; у зв'язку з Афганською кризою не ратифікована.

Участь США у Загальноєвропейському процесі. Дипломатія США в період підготовки СБСЕ.

1969 р., 17 березня - на засіданні політичного консультативного комітету країн-учасниць Варшавського договору в Будапешті соціалістичні країни висунули пропозицію про проведення Загальноєвропейської наради з безпеки та співробітництва в Європі.

1969 р., квітень - Нарада стала предметом обговорення на сесії ради НАТО у Вашингтоні. Західні країни не відкинули її, але і не висловилися на її підтримку.

1969 р., 5 травня - за погодженням з СРСР уряд Фінляндії направив ноти керівникам 32 європейських держав з пропозицією «добрих послуг» в налагодженні механізму багатосторонніх консультацій з питань організації Загальноєвропейської наради.

22 листопада 1972 р. - з ініціативи Фінляндії, представники 32 європейських держав, США та Канади почали багатосторонні консультації в Хельсінкі з підготовки Загальноєвропейської наради.

До липня 1973 р. - було погоджено текст Заключних рекомендацій, що дістав назву «Синьої книги». Книга містила процедурні питання та порядок проведення наради з питань безпеки та співробітництва. Погоджений порядок денний: питання безпеки у Європі, питання співробітництва в галузі економіки, проблеми співробітництва в гуманітарній та інших сферах, розвиток загальноєвропейського процесу після наради.

1973 р., 3 липня (I етап) - почалась Нарада з безпеки та співробітництва в Європі. На першому етапі визначились позиції Сходу та Заходу: соціалістичні країни - налагодження економічних, торговельних, наукових зв'язків, можливості отримання нових технологій, обмін інформацією тощо; західні країни - проблеми співробітництва в гуманітарній сфері, захист прав людини.

1973 р., 18 вересня (II етап) - поглиблення суперечностей із зовнішньополітичних та ідеологічних питань між Сходом і Заходом. СРСР та його сателіти домагались визнання непорушності кордонів у Європі. Прийнято принцип непорушності кордонів у Європі: можливість зміни кордонів «відповідно до міжнародного права, мирним шляхом і за домовленістю», тобто відповідала принципіві суверенної рівності держав, поваги прав, властивих суверенітету.

1975 р., 21 липня - розпочався заключний етап.

1975 р., 1 серпня - 35 країн-учасниць Ради з безпеки та співробітництва в Європі підписали в Гельсінкі Заключний акт. Визначались принципи відносин між державами: повага суверенітету й незалежності, територіальної цілісності та непорушності кордонів, відмова від застосування сили чи загрози її застосування, невтручання у внутрішні справи, повага до прав людини та основних свобод, включаючи свободу думки, совісті, релігії та переконань, рівноправність і право народів розпоряджатися своєю долею, співробітництво між державами, добросовісне виконання взятих на себе зобов'язань з міжнародного права.

Останній етап війни у В'єтнамі. Паризькі угоди.

3 травня 1969 р. - в Парижі стали інтенсивно проводитися консультації США і ДРВ щодо виведення американських військ.

1969 р., 25 червня - президент Р. Ніксон, виступаючи перед військовослужбовцями американської військової бази на острові Гуам, оголосив нову доктрину США в Азії, в основу якої було покладено принцип «в'єтнамізації» війни, малося на увазі перенесення основного тягаря ведення бойових дій з американських експедиційних військ на частини армії уряду Південного В'єтнаму.

1969 р., червень – Р. Ніксон оголосив про виведення з Південного В'єтнаму 25 тис. військових, а на протязі наступних шести місяців – ще 60 тис.; Сенат США прийняв резолюцію, в якій закликав президента не направляти американських військових в інші країни без згоди конгресу.

1970 р., травень – під час антивоєнної акції протесту в штаті Огайо від куль національних гвардійців загинуло чотири студенти, що викликало ще більшу хвилю протестів проти війни.

1970 р., 24 червня - на адміністрацію тиснув конгрес, скасував «тонкінську резолюцію» і рекомендував президенту відкликати з В'єтнаму всіх американських військовослужбовців до кінця **1974 р.**

1971 р. - Австралія та Нова Зеландія вивели свої війська з В'єтнаму.

1972 р., березень – повномасштабне вторгнення північнов'єтнамської армії до Південного В'єтнаму.

1972 р., серпень – повне виведення американських солдат з території В'єтнаму.

1973 р., 27 січня – Паризька мирна угода: американські війська покидають В'єтнам, північнов'єтнамським військам було дозволено залишитись на території Південного В'єтнаму.

1973 р. кінець - в Південному В'єтнамі після безуспішних переговорів про врегулювання знову почалися військові дії між сайгонським урядом і комуністами.

1973 р., листопад – прийнята резолюція «Про військові повноваження президента», яка накладала певні обмеження на використання збройних сил США за кордоном й ставила під контроль Конгресу.

1974 р., березень – В'єтнам залишили останні американські військові.

1974 р., травень – сенат США відмовився продовжити фінансування військових авіа налетів США на Камбоджу та Лаос.

1975 р., квітень – конгрес не дозволив Дж. Форду використовувати збройні сили США на території Індокитаю й відхилив його прохання про надання додаткових коштів для надання допомоги «силам, що протистоять комунізму».

Відносини з країнами Латинської Америки

1969 р. – концепція «нового партнерства» США та країн Латинської Америки, яка передбачала співробітництво з проамериканськими державами регіону.

В кінці 1960-х рр. - до влади в Панамі прийшли військові на чолі з генералом О. Торріхосом, який вважав своєю головною метою встановлення державного суверенітету Панами над зоною каналу.

1973 р. – в Панамі відбулась спеціальна виїзна сесія РБ ООН щодо проблеми Панамського каналу. Уряд США змушений був розпочати переговори з О. Торріхосом щодо майбутньої зони каналу.

1973 р. – Х. Перон (мав антиамериканські настрої) був обраний президентом Аргентини.

Арабо-ізраїльська війна 1973 р. і позиція США.

Єгипет очолив групу країн, які бажали реваншу над ізраїльтянами.

1973 р., листопад - Єгипет і Сирія напали на Ізраїль, але Ізраїлю вдалося здобути військову перемогу і знову загрожувати захопленням найважливіших міст Єгипту і Сирії. США і СРСР натиснули на своїх союзників в регіоні для припинення вогню. Арабські країни-експортери нафти добились від ОПЕК рішення щодо стрімкого підвищення цін на нафту й введення ембарго на поставки сірої нафти в країни, які підтримали Ізраїль.

До кінця 1973 р. воюючі сторони були роз'єднані миротворчим контингентом.

1974 р. – була підписана перша єгипетсько-ізраїльська угода про роз'єднання військ й були відновлені дипломатичні відносини між Єгиптом та США.

«Уотергейт» і відставка Р. Ніксона.

З урахуванням складності майбутньої передвиборчої боротьби і необхідності отримання інформації про плани політичних супротивників, за особистою вказівкою Р. Ніксона, була проведена секретна операція по установці апаратури для підслуховування в штаб-квартирі Демократичної партії, в столичному адміністративно-готельному комплексі «Уотергейт». Остання спроба установки «жучків», розпочата в дні перебування Р. Ніксона в Москві, була випадково зірвана нічним сторожем комплексу, в результаті чого учасники операції були затримані на місці злочину. Відбулися в липні-серпні 1972 р з'їзди Демократичної і Республіканської партій, які висунули своїми кандидатами в президенти відповідно Джорджа Макговерна і Річарда

Ніксона. Листопадові вибори завершилися переконливою перемогою Р. Ніксона - за нього проголосувало 46, 7 млн. американців, за його суперника лише 28,9 млн., але республіканці не змогли забезпечити собі більшість в жодній з палат конгресу.

1973 р., січень – розпочався судовий процес проти семи учасників таємної операції в уотергейському комплексі.

1973 р., квітень – Р. Ніксон взяв на себе відповідальність за установку апаратури в «Уотергейті», але спростував обвинувачення в особистій причетності. Престиж президента катастрофічно падав.

1973 р., жовтень – Конгрес США проігнорував вето Р. Ніксона й прийняв Закон про військові повноваження, який обмежував право президента направляти американських військових на територію іноземних держав для ведення там військових дій.

1974 р., квітень – Р. Ніксон був змушений передати Палаті представників більше 1300 сторінок матеріалів складених на основі магнітофонних записів в його кабінеті.

1974 р., березень – сімох з найбільш близьких співробітників апарату Білого дому було звинувачено в протизаконній діяльності; вони отримали різні строки в'язниці. Слідство виявило й причетність Р. Ніксона до протиправної діяльності й передало матеріали до конгресу.

1974 р., 9 серпня – Р. Ніксон був змушений піти у відставку; президентом став Дж. Форд.

Особливості зовнішньої політики адміністрації Дж. Форда. Гальмування розрядки.

Висувається лозунг «обмеженої розрядки», яка торкалася б лише сфери «воєнної» розрядки, так як і США, і СРСР потребували паузи в гонці озброєнь.

1974 р., листопад – відбулась робоча зустріч Дж. Форда та Л. І. Брежнєва. Була досягнута домовленість щодо укладення нової довгострокової угоди

про обмеження стратегічних наступальних озброєнь взамін тимчасової угоди від **26 травня 1972 р.** Конгрес США не підтримав дану угоду й «наніс удар» американо-радянській угоді про торгівлю від 1972 р., було введено поправку Джексона-Веніка.

1975-1976 рр. – Білий дім таємно від Конгресу санкціонував надання допомоги ангольським повстанцям у ході громадянської війни.

1976 р., листопад – створення впливової організації «Комітет з існуючої безпеки».

Питання для самоконтролю

1. Радикальна перебудова відносин з СРСР. Розрядка міжнародної напруги.
2. Участь дипломатії США у Загальноєвропейському процесі. Гельсінкська нарада. НБСЄ.
3. Останній етап війни у В'єтнамі. Паризькі угоди по В'єтнаму.
4. Арабо-Ізраїльська війна 1973 р. і позиція США.
5. Особливості зовнішньої політики адміністрації Дж. Форда. Гальмування розрядки.

Рекомендована література

1. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995.
2. Підберезних І. Є. США та країни Далекого Сходу: 1945 – початок 1990-х років : [навчальний посібник]. – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 164 с.
3. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. – Boston, 1976. – 356 p.
4. Herring G. G. America's longest war: the United States and Vietnam, 1950-1975. – N.Y., 1986.
5. Kissinger H. Diplomacy - Highlighting edition. Simon&Schuster, 1994. – 912 p.
6. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review – Vol.120. – Is. 489. – P. 1410-1412

7. Schulzinger R. D. American diplomacy in the twentieth century. – N.Y., 1994. – 437 p.
8. Weisberger B.A. cold war, cold peace. The United States and Russia since 1945. – N.Y., 1984. – 341 p.

Тема 7. Зовнішньополітична діяльність президента Дж. Картера.

Активізація військово-політичних зв'язків з НАТО Кемп-Девідські угоди. Криза у відносинах США з Іраном. Проблема американських заручників. Політика США в Африці та Латинській Америці. Переговори про статус Панамського каналу. Реакція США на події в Афганістані. Посилення напруги у відносинах з СРСР. «Доктрина Картера».

Активізація військово-політичних зв'язків з НАТО .

Значну увагу адміністрація Картера приділяла проблемі зміцнення та активізації партнерських відносин США з НАТО.

1978 р., травень – під тиском США було затверджено «довгострокову оборонну програму НАТО»; передбачалось збільшення поставок американської військової техніки в країни-члени НАТО.

Кемп-Девідські угоди.

1977 р. – А. Садат відвідав Ізраїль; в ході переговорів з ізраїльським прем'єр-міністром були обговорені основні параметри договору про мирне урегулювання конфлікту.

1978 р. – зустріч М. Бегіна і А. Садата в Кемп-Девіді, підписання двох договорів – «Рамки мирної угоди між Єгиптом та Ізраїлем», «Рамки мирного врегулювання на Близькому Сході».

Криза у відносинах США з Іраном. Проблема американських заручників.

З середини 1950-х рр. Іран вважався одним із основних регіональних союзників США.

1979 р., січень – внаслідок великого страйку, Шах Реза Пехлеві із дружиною залишив свій палац й тікає до Єгипту.

1979 р., 1 лютого – аятола Хомейні прилетів до Ірану.

1979 р., 11 лютого - після кількоденних вуличних сутичок контроль над Тегераном захопили прихильники імама Хомейні. Влада, фактично, перейшла мулам.

1979 р., 1 квітня - була офіційно проголошена Ісламська Республіка Іран (ІРІ).

1979 р., 4 листопада - іранські студенти увірвалися на територію посольства США в Тегерані і захопили американських дипломатів в якості заручників. Учасники акції зажадали від Вашингтону видачі Ірану шаха, який перебував в США.

1980 р., 7 квітня - у відповідь президент Дж. Картер оголосив про розрив дипломатичних відносин з Іраном.

1980 р., травень – країни Європейського співтовариства приєдналися до санкцій проти Ірану. Події в Тегерані породили другий «нафтовий шок», пов'язаний з побоюваннями щодо можливого припинення експорту іранської нафти.

Політика США в Африці та Латинській Америці. Переговори про статус Панамського каналу.

1977 р. – Г. Кісінджер, під час поїздки по країнам Африки, відкрито говорив про наміри Вашингтону налагодити відносини з національно-визвольними рухами на півдні Африканського континенту.

1978 р., квітень - візит Дж. Картера відвідав Нігерію та Гану. В ході візиту він заявив, що Нігерія була регіональним та міжнародним лідером, а це демонструвало бажання США перетворити державу на регіонального партнера, в американо-нігерійських відносинах цей курс поступово втілювався в життя.

1977 р. – підписання договору про статус зони Панамського каналу: США зобов'язувалися передати контроль над цією територією уряду Панами після 31 грудня 1999 р.

1979 р., жовтень - в Сальвадорі проамериканський уряд генерала Ромеро був скинутий

1981-1990 рр. – громадянська війна в Нікарагуа. Диктатору протистояла сильна опозиція, ширилася громадянська війна, в результаті якої до влади

прийшли ліві (сандіністи), підтримувані Кубою і СРСР. До 1983 р. в конфлікт були втягнуті прикордонні Сальвадор і Гондурас.

На початку 1980-х рр. країни Африки мали зовнішні борги у розмірі 750 млрд. дол. Ці країни вже не могли сподіватись на економічну підтримку з боку СРСР (економічні проблеми), тому США отримали можливість відновити або, навіть, покращити свої позиції.

Реакція США на події в Афганістані.

1978 р., 27 квітня – в Афганістані армійські офіцери - члени і прихильники Народно-демократичної армії Афганістану (НДАА) - зробили новий державний переворот. М. Дауд і частина міністрів були вбиті. Влада в країні перейшла до НДАА. Афганістан був перейменований в Демократичну Республіку Афганістан (ДРА). Вищим органом влади стала Революційна рада на чолі з генеральним секретарем ЦК НДПА Нур Мохаммедом Таракі. СРСР, а слідом за ним ряд інших країн (всього близько 50) визнали новий режим. Відносини з Радянським Союзом, засновані на принципах «братства і революційної солідарності», були проголошені пріоритетом у зовнішній політиці ДРА.

1978 р., 5 грудня - Н. М. Таракі і Л. І. Брежнев підписали Договір про дружбу, добросусідство і співпрацю терміном на 20 років; передбачалось співробітництво сторін у військовій області. В самій НДПА незабаром стався розкол, в результаті якого до влади прийшов Хафізулла Амін.

До кінця 1979 р. – невдоволення в країні росло, антиурядова опозиція, яка виступала під традиціоналістськими ісламськими гаслами, контролювала 18 з 26 провінцій Афганістану.

1979 р., грудень – радянські війська вступили в Афганістан з метою «забезпечення стратегічних інтересів СРСР і захисту його південних кордонів, збереження дружнього політичного режиму та припинення потоку наркотиків». Палац Х. Аміна в Кабулі був захоплений, а він убитий під час штурму. США та їхні союзники засудили дії СРСР.

Посилення напруги у відносинах з СРСР «Доктрина Картера».
1977 р. – СРСР розмістив в європейських районах країни нові ракети середнього радіусу дії, які отримали назву на Заході «СС-20». Цей крок мав виглядати як заміна застарілих ракет «СС-4», «СС-5». Західноєвропейські країни були більше ніж США стурбовані даним кроком.

1978 р., літо – адміністрація Картера почала обмежувати торгівельно-економічні зв'язки з СРСР: США заборонили поставки в СРСР нафтового та газозварювального обладнання, яке передбачалось для видобутку та транспортування енергоносіїв; заборона на поставку в СРСР найновішого комп'ютера «Юнівак».

Загальмувався загальноєвропейський процес.

1979 р., грудень – було прийнято так зване «подвійне рішення»: по-перше, з 1983 р. почати розміщення на території європейських країн НАТО американських ракет середнього радіусу дії «Першинг-2» крилатих ракет; а по-друге, переговорним шляхом спробувати знайти взаємоприйнятне рішення з СРСР з питання стратегічної обстановки в Європі.

1979 р., 15-18 червня - у Відні після п'ятирічної перерви (з 1974 р.) відбувся радянсько-американський саміт, на який прибули Л. І. Брежнев і Дж. Картер. Підписано радянсько-американський Договір про обмеження стратегічних озброєнь. Кожна сторона могла мати не більше 2400 одиниць всіх трьох типів пускових установок (МБР, БРПЛ і важких бомбардувальників, здатних нести ракети класу «земля-повітря» з дальністю понад 600 км). Кожна сторона мала право самостійно встановити прийнятну для неї чисельність носіїв кожного типу в межах загальної встановленої суми. Сторони домовилися не збільшувати число боеголовок наявних у них на озброєнні типів ракет, що означало згоду США і СРСР припинити гонку озброєнь в області виробництва нових видів. Термін дії договору встановлювався до 31 грудня 1985 р.

1979 р., 18 червня - було підписано протокол про заборону розгортання крилатих ракет наземного і морського базування з радіусом дії понад 600 км.

1980 р., січень – президент Д.Картер оголосив введення санкцій проти СРСР, звернувся до Сенату щодо зняття з розгляду питання про ратифікацію договору ОСВ-2. «Доктрина Картера»: агресивність Радянського Союзу, що зросла в останні роки; інтервенція радянських військ до Афганістану розглядалася як просування до нафтових родовищ Перської затоки, спроба встановити свій контроль над цим районом; Вашингтон, підкреслюючи виняткову значущість для економіки Заходу нафтових ресурсів регіону Перської затоки, проголошував його зоною своїх життєво важливих інтересів, які мав захищати спеціально створений підрозділ збройних сил – сили швидкого розгортання (реагування).

1980 р., літо – президент Дж. Картер санкціонував секретну директиву № 59: США знову вважали можливим перемогти в ядерній війні, тому їх озброєння мали бути на найвищому рівні, особливо ракетно-ядерна складова.

Питання для самоконтролю

1. Особливості зовнішньої політики адміністрації Дж. Форда Гальмування розрядки.
2. Африканська політика Дж. Картера
3. Політика адміністрації Дж. Картера на Близькому та Середньому Сході.
4. Америко-іранські відносини
5. Посилення напруги у відносинах з СРСР. “Доктрина Картера

Рекомендована література

1. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995.
2. Підберезних І. Є. США та країни Далекého Сходу: 1945 – початок 1990-х років : [навчальний посібник]. – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 164 с.
3. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. – Boston, 1976. – 356 p.

4. Oberdorfer D. The turn from the Cold War to a new era. The United States and the Soviet Union (1983-1990). – N.Y., 1991.
5. Kissinger H. Diplomacy - Highlighting edition. Simon & Schuster, 1994. – 912 p.
6. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review – Vol.120. – Is. 489. – P. 1410-1412
7. Schulzinger R. D. American diplomacy in the twentieth century. – N.Y., 1994. – 437 p.
8. Weisberger B.A. cold war, cold peace. The United States and Russia since 1945. – N.Y., 1984. – 341 p.

Тема 8. Зовнішня політика республіканських адміністрацій Р. Рейгана та

Дж. Буша.

Зовнішньополітичні установки адміністрації Р. Рейгана. Перехід до конфронтаційно-силових методів у зовнішній політиці. «Холодна війна»-2. Збройні акції в Гренаді, Лівані та Лівії. Новий етап гонки озброєнь. СОІ. Зміни у зовнішньополітичному курсі США у другій половині 80-х років. Радянсько-американські відносини. Зустрічі на вищому рівні. Угода з РСД - РМД. Договір про скорочення СНО. Роль американської дипломатії у загальноєвропейському процесі та об'єднанні Німеччини. США і «оксамитові революції» в Східній Європі. Політика США в регіональних конфліктах (арабо-ізраїльський конфлікт, Перська затока).

Зовнішньополітичні установки адміністрації Р. Рейгана.

Р. Рейган був противником перемовин щодо скорочення стратегічних наступальних озброєнь. Закликав до перемоги в «холодній війні»: подолання стратегічного паритету, підрив радянського контролю над Східною Європою, витіснення СРСР з ключових регіонів «третього світу».

1983 р., січень – директива РНБ № 75: «стримування СРСР» й подальша протидія на міжнародній арені; сприяння «процесу змін в СРСР в напрямку створення плюралістичної економічної та політичної систем»; залучення СРСР в перемовини «з метою досягнення угод, які б забезпечували захист і просування американських інтересів».

Перехід до конфронтаційно-силових методів у зовнішній політиці.

«Холодна війна»-2.

1981 р., грудень – Білий дім посилив санкції відносно СРСР, після введення військового стану в Польщі.

1982 р. – американська адміністрація різко збільшила фінансування радіостанції «Вільна Європа» - головного каналу антирадянської пропаганди на країні Східної Європи і СРСР.

1983 р., серпень – радянський винищувач над територією СРСР збив південнокорейський пасажирський лайнер (на борту було більше 60 американських громадян).

1983 р., листопад-грудень – Москва покинула женецькі перемовини про РСМД й стратегічні озброєння.

1984 р., вересень – відбулась зустріч на високому рівні між СРСР та США.

1985 р. – директива РНБ № 166: добитись виводу радянських військ із Афганістану.

Збройні акції в Гренаді, Лівані та Лівії.

1982 р. – Вашингтон висунув Карибську ініціативу, таким чином США прагнули не допустити подальшого розповсюдження ідей соціальної революції і впливу Куби в регіоні.

1982 р. – Ізраїль вторгся в Ліван, щоб ліквідувати там палестинські бази. Вашингтону вдалось домовитись про відвід ізраїльських та палестинських військ із Бейрута й перемир'я, яке підтримувалось міжнародним контингентом за участю американських морських піхотинців.

1982 р. – американські морські піхотинці прийняли участь в боях проти антиурядових сил в Лівані.

1983 р. квітень, жовтень – обстріли посольства США в Бейруті, загинуло 63 людини; теракт – загинуло більше двохсот морських піхотинців. Незабаром Вашингтон був змушений вивести свій контингент із Лівану.

1983 р. – війська США повалили лівий режим в Гренаді, пояснюючи це необхідністю захисту життя американців, що знаходились на острові.

1984 р. – «доктрина Уайнбергера-Пауелла» передбачала: 1. Допустимість використання військової сили тільки в крайньому випадку для захисту життєво важливих інтересів США; 2. Наявність чітко визначених цілей та необхідних засобів їх досягнення; 3. Наявність міцної суспільної підтримки.

1986 р. – американський уряд заморозив лівійські активи в американських банках, санкціонував бомбардування лівійських міст Тріполі і Бенгазі у відповідь на організовані Лівією терористичні акції проти американських військовослужбовців в Європі.

Новий етап гонки озброєнь. СОІ.

1983 р., березень – президент Р. Рейган оголосив програму «стратегічної оборонної ініціативи» (СОІ); передбачалось розгортання в космічному просторі системи протиракетної оборони, здатної знищити балістичні ракети противника в момент їх запуску чи польоту в напрямку території Сполучених Штатів. СОІ порушувала Договір по ПРО 1972 р., який був основою стратегічної стабільності.

1985 р., лютий – Р. Рейган проголосив доктрину «неоглобалізму»: надання моральної та матеріальної допомоги антикомуністичним рухам в країнах третього світу.

Зміни у зовнішньополітичному курсі США у другій половині 80-х років. Важливим напрямом зовнішньої політики США стало зміцнення західних союзів та посилення координації дій західних країн в рамках загальної антирадянської стратегії. Особливе значення мало зміцнення військово-політичних зв'язків США з Японією.

1983 р. – уряд Японії зобов'язався розмістити на своїй території дві ескадрильї американських винищувачів-бомбардувальників F-16, спроможних нести ядерну зброю.

1986 р. – Японія погодилась прийняти участь у програмі СОІ й дозволила експорт японських військових технологій в США.

Радянсько-американські відносини. Зустрічі на вищому рівні. Угода з РСД - РМД. Договір про скорочення СНО.

1985 р., січень - СРСР і США змогли узгодити питання про предмет і цілі переговорів про космічних і ядерні озброєння.

1985 р., березень – початок переговорів у Женеві. Підписано Угоду про обмін та контакти в області науки, освіти та культури; Спільну заяву про необхідність досягнення прогресу на перемовинах по ядерним і космічним озброєнням.

1985 р., листопад – зустріч М. С. Горбачова з Р. Рейганом в Женеві.

З кінця 1985 р. - радянське керівництво стало обмежувати поставки озброєнь в Нікарагуа, всупереч проханням уряду Д. Ортеги, щоб спонукати його піти на переговори в рамках того порядку денного, який пропонувала «Контадорська група».

1986 р., лютий – СРСР підписав з МАГАТЕ угоду про постановку під міжнародний контроль деяких реакторів радянських атомних електростанцій.

1986 р., вересень – завершилась Стокгольмська конференція НБСЄ, підписанням заключного документа: попереднє повідомлення про військову діяльність, запрошення іноземних спостерігачів на військові заходи; взаємний обмін інформацією військового характеру; введення обмежень на проведення військових заходів, що перевищують узгоджений масштаб; проведення перевірок на місцях в зонах застосування заходів довіри.

1986 р., жовтень – зустріч Р. Рейгана та М.С. Горбачова в Рейк'явіку. Радянський лідер запропонував Р. Рейгану скоротити всі компоненти стратегічної тріади на 50 %, повністю вивести радянські та американські засоби середньої дальності з Європи, без урахування ядерної зброї Великобританії та Франції, не виходити із Договору по Про протягом 10 років; головною умовою було обмеження СОІ лише лабораторними випробуваннями. Зустріч закінчилась без конкретних рішень.

1986 р., жовтень - 1989 р., січень - у Відні проходила чергова зустріч НБСЄ. Зустріч повинна була зосередитися на «людському вимірі» загальноєвропейського процесу. Заключний документ: зобов'язання країн-учасниць «забезпечувати, щоб їх закони, адміністративні правила, практика і політика узгоджувалась з їх зобов'язаннями за міжнародним правом і були гармонізовані з положеннями Декларації принципів і іншими зобов'язаннями по НБСЄ».

1987 р., грудень – США та СРСР домовились про ліквідацію ракет наземного базування середньої та близької дальності (Договір про РСМД).

1988 р., грудень - М. С. Горбачов, виступаючи на сесії Генеральної асамблеї ООН в Нью-Йорку, оголосив програму скорочень збройних сил СРСР: зменшення чисельності армії на 500 тис. осіб до 1991 р.

1988 р., 29 травня - 2 червня – візит Р. Рейгана до СРСР. Нових домовленостей досягнуто не було.

1988 р., 8 грудня – М. С. Горбачов на сесії ГА ООН виклав зміст концепції *«нового політичного мислення»*: пріоритет загальнолюдських цінностей, їх переважне значення по відношенню до інтересів окремих держав і соціальних груп; відмова від тези про те, що в міжнародній політиці панують класові цінності і інтереси класової боротьби у всесвітньому масштабі; деідеологізація міжнародних відносин; відмова від протиставлення Сходу і Заходу за принципом нібито притаманної їм орієнтації на захист протилежних класових інтересів; забезпечення миру і уникнення світової ядерної війни. Установки для зовнішньої політики СРСР: досягнення компромісу з США в питаннях скорочення стратегічних озброєнь; економічне і політичне зближення з західноєвропейськими країнами - в тому числі ціною можливих поступок в питаннях об'єднання Німеччини; нормалізація міждержавних відносин з КНР і розширення радянсько-китайського співробітництва; 4) співробітництво з Заходом у врегулюванні регіональних конфліктів в Азії, Латинській Америці та Африці; сприяння реформуванню політичних режимів країн Східної Європи за зразком реформування СРСР; зміна політики щодо прав людини і приведення внутрішнього законодавства і політичної практики СРСР у відповідність з міжнародними нормами.

1989 р., 2-3 грудня – зустріч Дж. Буша і М. Горбачова на Мальті. Заявили про відкриття нової ери міжнародних відносин і прискорення переговорів про роззброєння. Лідери заявили про закінчення «холодної війни».

1990 р., 13 лютого - конференція міністрів іноземних справ НАТО і Варшавського договору в м. Оттаві; угода про обопільне скорочення

американських і радянських збройних сил в Європі до 195 тис. чоловік з кожного боку і про «відкрите небо», тобто про безперешкодні польоти над територіями країн НАТО і Варшавського договору літаків протилежної сторони.

1990 р., червень – «Лондонська декларація»: НАТО пропонує країнам-колишнім членам ОВД співробітництво в політичній та військовій галузях.

1990 р., 21 жовтня - в Парижі розпочалась зустріч глав держав і урядів НБСЄ. Було підписано «Паризьку хартію для нової Європи», що проголосила еру демократії, миру і єдності на континенті; перетворення СБСЕ в постійно діючий міжнародний інститут; було підписано «Декларацію 22-х» - спільна заява країн НАТО і ОВД, в якому говорилося, що держави обох військових блоків не розглядають один одного як гіпотетичних супротивників.

1990 р., 19 листопада - в Парижі 16 країн НАТО і 6 країн Варшавського договору підписують договір про скорочення простих озброєнь.

1991 р., 31-31 липня - саміт в Москві, Дж. Буш і М. Горбачов прагнуть встановити довготривале партнерство; підписують договір про СНО-1.

1991 р., серпень – розпуск ОВД.

1991 р. – США признали незалежність трьох прибалтійських республік;

1991 р., листопад – римський саміт НАТО; прийнято «Декларацію про мир та співробітництво», яка підтверджувала ключову роль НАТО в будівництві стабільної системи в Європі;

1992 р., лютий - президент Росії Б. М. Єльцин здійснив перший офіційний візит до Вашингтону; підписання Декларації про нові стосунки між РФ і США: обидві країни заявили про те, що не розглядають один одного як потенційних противників; готовність Росії і США співпрацювати в утвердженні «спільних демократичних цінностей»; прагнення США і Росії створити «новий союз партнерів».

1992 р., червень – президент Б.М. Єльцин відвідав Вашингтон вдруге. Підписана Хартія російсько-американського партнерства і дружби:

«неподільності» безпеки Північної Америки і Європи - «Безпека нероздільна від Ванкувера (тихоокеанський порт в Канаді на канадсько-американському кордоні) до Владивостока»; обговорювалися принципи демократії, свободи, захисту прав людини, повагу прав меншин, яким зобов'язувалося слідувати російське керівництво в проведенні внутрішньої політики.

1993 р., 3 січня – Дж. Буш відвідав Москву; підписано американо-російський договір про обмеження стратегічних наступальних озброєнь (ОСО-2). Договір передбачав скорочення до січня 2003 р. кількість ядерних боєголовок в Росії та США до 3500 од. Процес ратифікації затягнувся до 1997 р.

Головною задачею США на пострадянському просторі була «денуклеаризація України та Білорусі.

Роль американської дипломатії у загальноєвропейському процесі та об'єднанні Німеччини.

1987 р., осінь – в НДР розпочалися періодичні масові демонстрації, почалося створення нових політичних та суспільних організацій, масова еміграція кваліфікованої робочої сили.

1989 р., 7 листопада - уряд НДР подав у відставку.

1989 р., 8 листопада - пішло у відставку керівництво компартії.

1989 р., 9 листопада – прийнято рішення про відкриття кордонів та руйнування Берлінської стіни.

1989 р., 20-21 грудня - відбувся візит до НДР канцлера ФРН Г. Коля. Були досягнуті угоди щодо створення комісії з економічного співробітництва; проведення в НДР вибори; переходу до створення валютного, економічного та соціального союзів.

1990 р., 18 березня - відбулися вільні багатопартійні вибори, перемогу здобула ХДС.

1990 р., березень - були проведені переговори за формулою «4+2» (СРСР, США, Великобританія, Франція, НДР, ФРН) керівників та міністрів закордонних справ для врегулювання зовнішньополітичних аспектів об'єднання Німеччини. Було проведено 4 зустрічі міністрів закордонних

справ у Бонні, Берліні, Парижі та Москві. У результаті було вироблено *Договір про остаточне врегулювання щодо Німеччини*: Німеччина відмовилася від будь-яких територіальних претензій; уряди НДР та ФРН підтвердили свої виключно мирні наміри; відмова від виробництва, володіння та застосування ядерної, хімічної та біологічної зброї; радянські війська мають бути виведені з Німеччини до 31 серпня 1994 р.; об'єднанням Німеччини мають бути вичерпані права й відповідальність чотирьох держав щодо Берліну та Німеччини в цілому. Адміністрація Дж. Буша підтримувала ідею об'єднання Німеччини, але для Білого дому таке об'єднання було можливим лише за умови втримання Німеччини в системі західних союзів (перш за все НАТО).

1990 р., 30 травня-2 червня–вашингтонська зустріч, М. Горбачов погодився, що кожна країна, в тому числі й Німеччина, має право вибору союзника.

1990 р., 1 липня - було здійснено економічну та соціальну унію НДР з ФРН. Американська дипломатія активно включилась в роботу щодо узгодження спільної лінії Заходу у питання об'єднання Німеччини: провідні європейські країни не однозначно ставились до даного процесу й мали ряд побоювань.

США і «оксамитові революції» в Східній Європі.

1989 р., лютий-грудень – поступова зміна політичного режиму в Польщі. Легалізовано «Солідарність», проведено вибори на багатопартійній основі, створення другої палати парламенту – сенату. Сформовано перший некомуністичний уряд на чолі з представником католицької інтелігенції Т. Мазовецьким; М. Горбачов на зустрічі керівництва ОВД в Бухаресті заявив про невтручання у внутрішні справи союзників.

1989 р., липень – польський сейм більшістю в один голос знову обрав В. Ярузельського президентом країни.

1990 р. - ПОРП оголосила про перетворення в соціал-демократичну партію. Прямі вибори президента були призначені на 1990 р., напередодні В.

Ярузельський відмовився від висунення своєї кандидатури. Президентом країни став лідер «Солідарності» Л. Валенса.

1989 р., березень-жовтень – поступова зміна політичного режиму в Угорщині. Дозволена багатопартійність, введено посаду президента.

1989 р., червень – візит Дж. Буша в Польщу та Угорщину; закликав уряд та опозицію в цих країнах до мирного еволюційного процесу передачі влади.

1989 р., 18 жовтня - парламент Угорщини прийняв близько 100 поправок до конституції країни, які змінили політичну систему. Остаточне оформлення плюралістичної системи сталося після виборів до Державних зборів навесні 1990 р., на яких більшість місць завоював Угорський демократичний форум, його лідер Йозеф Антал очолив новий уряд.

1989 р., 10 листопада - у Болгарії був змушений піти з посади генерального секретаря ЦК БКП Тодор Живков.

1989 р., грудень - була створена опозиційна організація «Союз демократичних сил», на вимогу якої болгарський уряд пішло на скликання «національного круглого столу».

1990 р., березень - було досягнуто згоди про проголошення рівноправності форм власності, запровадження принципів поділу влади та багатопартійності.

1991 р., жовтень - сформовано перший некомуністичний уряд, але колишня комуністична партія залишалась дуже впливовою.

1989 р., листопад – «оксамитова революція» у Чехословаччині. В Празі почалися студентські протести. Виникли опозиційні організації - «Громадянський форум» в Чехії та «Громадськість проти насильства» в Словаччині.

1989 р., 10 грудня - Г. Гусак пішов з посади президента ЧССР; створено коаліційний уряд на чолі з Маріаном Чалфою; В. Гавел, був обраний президентом країни **29 грудня 1989 р.**, а реабілітований новою владою колишній керівник компартії часів «празької весни» А. Дубчек став головою Федеральних зборів. На парламентських і місцевих виборах компартія зазнала поразки, а в липні 1991 р. з країни були виведені радянські війська

1989 р., 22-27 грудня - події в Румунії досягли апогею. На бік повсталих встала армія, Н. Чаушеску і його дружина Є. Чаушеску зникли зі столиці і спробували втекти з країни, але були схоплені і розстріляні.

1990 р., травень - на президентських виборах М. І. Ілієску (член компартії, але був в опозиції до Н. Чаушеску) отримав 85% голосів і був обраний президентом Румунії.

Політика США в регіональних конфліктах (арабо-ізраїльський конфлікт, Перська затока).

1981 р., листопад – підписано американо-ізраїльський меморандум, що передбачав розширення військово-технічного та розвідувального співробітництва двох країн.

1981 р. – Тель-Авів без консультації з Вашингтоном анексував Голанські висоти.

1982 р., червень – Ізраїль вторгся в Ліван, щоб ліквідувати там палестинські бази.

Вашингтону вдалось домовитись про відхід ізраїльських та палестинських військ із Бейрута й укладення перемир'я, яке підтримувалось міжнародним контингентом із країн НАТО за участю морської піхоти США.

1983 р., квітень – під час обстрілу посольства США в Бейруті загинуло 63 людини, пізніше в результаті теракту загинуло ще близько 200 морських піхотинців. Вашингтон був змушений вивести свій контингент з Лівану.

1987 р. – військово-морські сили США були втягнуті у війну в Перській затоці.

1986 р., листопад – стало відомо, що американський уряд таємно продавав зброю Ірану, а отримані кошти використовував для фінансування нікарагуанських «контрас».

1990 р., 2 серпня - Ірак вторгся на територію Кувейту. Ірак був зв'язаний Договором про дружбу та співробітництво з СРСР; Горбачов намагався грати роль посередника між США та Іраком, виступав проти застосування сили з

боку США. В результаті домовленостей між США та СРСР, останній підтримав резолюції РБ ООН щодо Іраку.

1991 р., 16 січня - отримавши згоду підконтрольного демократам Конгресу США і заручившись підтримкою Ради Безпеки ООН, президент Дж. Буш віддав розпорядження про масоване повітряне бомбардування Іраку («Буря в пустелі»), який об'явив анексію Кувейту.

1991 р., січень - почалась колективна військова акція міжнародної коаліції за участі США (430 тис. військових), Великобританії (35 тис. військових), Франції (15 тис. військових), Італії, Кувейту, ОАЕ і Саудівської Аравії (118 тис. військових) з метою вигнання військ Іраку з території Кувейту. Велика Британія надіслала в період війни в регіон.

1991 р., 24 лютого-28 лютого – наземна операція («Меч пустелі»), що завершилася звільненням Кувейту і відновленням status quo. Ірак зазнав поразки, його війська були витіснені з Кувейту.

Питання для самоконтролю

1. Зовнішньополітичні плани адміністрації Р. Рейгана.
2. «Холодна війна-2». Новий етап гонки озброєнь.
3. Зміни у зовнішньополітичному курсі США у другій половині 80-х років. Радянсько-американські відносини.
4. Американська дипломатія та проблема об'єднання Німеччини.
5. США і «оксамитові революції» в Східній Європі.
6. Політика США в Перській затоці.
7. Політика США щодо арабо-ізраїльського конфлікту.
8. Особливості зовнішньої політики адміністрації Дж. Буша.

Рекомендована література

1. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995.
2. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. – Boston, 1976. – 356 p.

3. Beschloss M. R. At the highest levels: the inside story of the end of the Cold War. – Boston, N.Y., 1993. – 498 p.
4. Competing conceptions of American foreign policy: worldviews in conflict / Ed. by Michalak S. J. – N.Y., 1992. – 359 p.
5. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review – Vol.120. – Is. 489. – P. 1410-1412
6. Kissinger H. Diplomacy - Highlighting edition. Simon & Schuster, 1994. – 912 p.
7. Oberdorfer D. The turn from the Cold War to a new era. The United States and the Soviet Union (1983-1990). – N.Y., 1991. – 514 p.
8. Oye K. A. Eagle resurgent? The Reagan era in American foreign policy. – Toronto, 1987.– 472 p.
9. Schulzinger R. D. American diplomacy in the twentieth century. – N.Y., 1994. – 437 p.
10. Weisberger B.A. cold war, cold peace. The United States and Russia since 1945. – N.Y., 1984. – 341 p.

Тема 9. Зовнішня політика США при адміністрації У. Клінтона.

Зміна геополітичної ролі США наприкінці 80-х - на початку 90-х років. США як єдина наддержава. Закінчення "холодної війни": уроки та наслідки для зовнішньої політики й дипломатії США. Американська зовнішньополітична думка про місце та роль США в світі після "холодної війни". Основні цілі та пріоритети зовнішньої політики США у 90-і роки. "Доктрина розширення" (доктрина Клінтона). Основні регіональні напрямки сучасної зовнішньої політики США: Європа (євроатлантичне партнерство і НАТО); АТР (Китай, Японія); Близький Схід (Єгипет, Ізраїль, палестинська проблема); Південна Азія (Індія, Пакистан); нові незалежні держави колишнього СРСР (СНД, Росія, Україна); Латинська Америка; Африка.

Зміна геополітичної ролі США наприкінці 80-х - на початку 90-х років. «Доктрина розширення» (доктрина Клінтона).

Кін. 1980-х – поч. 1990-х - з політичної арени світу зійшла одна з домінуючих наддержав – Радянський Союз.

1993 р., 21 вересня - помічник президента США з національної безпеки Ентоні Лейк виступив в Школі перспективних міжнародних досліджень Університету Джонса Гопкінса (м. Вашингтон) з промовою, в якій він оголосив концепцію «розширення демократії», що полягала у сприянні демократизації колишніх соціалістичних режимів у Євразії, проголошувалося пріоритетом американської зовнішньої політики.

1994 р., липень - ідеї Е. Лейка були покладені в основу документа РНБ США - директиви «Стратегія національної безпеки за допомогою залучення і розширення» (A National Security Strategy of Engagement and Enlargement). «Розширення демократії» передбачало включення країн, що пройшли через етап «демократичного транзиту», до складу «демократичної спільноти» - через їх прийняття у військово-політичні та економічні структури Заходу. «Розширення демократії» мало б означати включення колишніх східноєвропейських союзників СРСР до складу НАТО.

1997 р. – Б.Клінтон підписав нову оборонну директиву: відмова від ведення довготривалої ядерної війни, упор на «контрсилові дії» стратегічних сил шляхом нанесення «попереджувальних ударів» по противнику, який готується до нападу.

1998 р. – прийнята «Стратегія національної безпеки для нового століття»: демократичні свободи, вільний обмін ідеями та інформацією, відкриті кордони та свобода пересування, верховенство права та його справедливе застосування, глобалізація диктує єдині норми поведінки для всіх учасників даного процесу.

Основні регіональні напрямки сучасної зовнішньої політики США

Європа (євроатлантичне партнерство і НАТО)

1991 р., грудень – керівництво НАТО, створило Раду північноатлантичного співробітництва як багатосторонній консультативний орган; до червня 1992 р., були прийняті країни колишнього Радянського Союзу, також до роботи долучились нейтральні країни – Австралія, Фінляндія, Швеція і Швейцарія.

1993 р., 3 січня – Дж. Буш відвідав Москву; підписано американо-російський договір про обмеження стратегічних наступальних озброєнь (СОС-2). Договір передбачав скорочення до січня 2003 р. кількість ядерних боеголовок в Росії та США до 3500 од. Процес ратифікації затягнувся до 1997 р.

1994 р., січень - з ініціативи військових відомств США та Західної Європи з метою сприяння співробітництву між НАТО, країнами Центральної та Східної Європи і державами колишнього СРСР радою НАТО було затверджено програму «Партнерство заради миру» (ПЗМ); приймаючи участь у ПЗМ «кандидати в члени НАТО» готувались до вступу в Альянс. Це, в свою чергу, сприймалося Москвою з впертою недовірою. (10 травня 1995 р. в Москві Єльцин відмовив Клінтону в розширенні НАТО за рахунок держав Центральної Європи і в припиненні Росією співпраці в ядерній сфері з Іраном).

Зовнішня політика Вашингтону спрямовувалась на «розширення демократії», а також на сприяння розвитку нових незалежних держав у Східній Європі.

1995 р., 3 грудня - у Мадриді підписана нова Атлантична хартія, президентом Б. Клінтоном, головою Європейської Комісії Ж. Сантером і головою Європейської ради Ф. Гонсалесом.

1997 р., 27 травня – підписано «основоположний акт» про співробітництво між Росією та НАТО. Акт передбачав участь Росії в обговоренні політичних питань в рамках створюваного Постійного консультативного комітету, але без права голосу.

Югославська криза

1992 р., січень - після проголошення незалежності Боснії та Герцеговини, боснійські серби на чолі з лідером їхньої громади Р. Караджичем на території сербських районів Боснії і Герцеговини проголосили створення власного об'єднання – Республіки Сербської.

1992 р., липень - боснійські хорвати заявили про створення власної «держави» - Герцег-Босна - на землях з переважаючим хорватським населенням. Влада А. Изетбеговіча зберігалася тільки в столиці м. Сараєво і деяких інших містах з переважанням мусульманського населення.

1992 р., весна - з конфлікту між мусульманами і сербами в Сараєво по всій країні почалися зіткнення між сербами, хорватами і мусульманами - «війна всіх проти всіх».

1992 р., квітень - США за виключення СРЮ зі РБСЄ й ООН та введення режиму санкцій.

1992-1996 рр. – санкції ООН проти СРЮ.

1992 р., липень – операція «Шарп Гард» в Адріатичному морі.

1992 р., 6 квітня – ЄС та США визнали Боснію та Герцеговину як нову незалежну державу.

1992 р. – план Каррінгтона-Кутілейро щодо врегулювання в БіГ.

1993 р., 25 травня - в Гаазі був створений Міжнародний трибунал по колишній Югославії.

1993 р. – план Венса-Оуена та план Столтенберга-Оуена щодо врегулювання в БіГ.

1993-1994 рр. – концепція «втручання з гуманітарних причин».

1994 р., лютий – НАТО вперше без узгодження з ООН пред'явила ультиматум сербам щодо деблокування Сараєво.

1994 р., березень – Вашингтонська угода про створення мусульmano-хорватської федерації в Боснії та Герцеговині (МХФ).

1994 р., березень – операція НАТО «Блакитний меч» проти боснійських сербів.

1994 р., травень – план Контактної групи (США, РФ, Велика Британія, Франція, ФРН) щодо врегулювання в БіГ.

1994 р., листопад – Меморандум щодо воєнного співробітництва США та Македонії.

1995 р., травень – ізоляція боснійських сербів після капітуляції Сербської Країни.

1995 р., жовтень - підписання 26 угоди про перемир'я в Боснії.

1995 р., 21 листопада – С. Мілошевіч, Ф. Туджман та А. Изетбеговіч підписали «Загальну рамкову угоду про мир у Боснії та Герцеговині» (Дейтонські домовленості). Боснія і Герцеговина була перетворена в конфедерацію з двох частин - Республіки Сербської і Мусульmano-Хорватської Федерації.

1995 р., 14 грудня – Паризький мирний договір.

1995 р., грудень – для попередження сутичок між общинами в БіГ були введені сухопутні війська НАТО.

АТР (Китай, Японія)

1994 р., листопад – зустріч Б. Клінтона з лідером КНР, Цзян Цземінем; розвиток торговельно-економічних та нормалізація політичних відносин між США та КНР. Відносини ускладнились весною 1996 р., коли у відповідь на сепаратистські настрої на Тайвані Пекін почав посилювати військовий тиск на місцеву владу, проводячи випробування ракет поблизу острова. В адміністрації Клінтона переважили тенденції щодо залучення КНР в систему західних інституцій для поступової лібералізації його політичного режиму.

1994 р. – Білий дім відмінив ембарго на торгівлю з В'єтнамом. Американська адміністрація сподівалась, що курс на залучення, а не на ізоляцію сприятиме взаємовигідній торгівлі між двома країнами.

1994 р. – між представниками США та КНДР була досягнута домовленість, відповідно до якої Пхеньян зупинить свою програму, а США щороку будуть поставляти 500 тис. тон й нададуть гарантії невикористання ядерної зброї проти КНДР.

1995 р. – США та Японія підписали нову угоду, відповідно до якої сторони розширили військово-політичне співробітництво.

США взяли курс на покращення відносин з Індією. **Причини:** закінчення «холодної війни», скорочення російського впливу на політику Індії, швидкий ріст індійського економічного і військового потенціалу, США намагались знайти противагу КНР в регіоні.

1998 р. – Індія та Пакистан випробували ядерну зброю; посилення напруженості між двома країнами; американська дипломатія вжила заходів для утримання сторін від подальшої ескалації напруженості; ускладнились відносини США з Пакистаном, який підтримував талібів у Афганістані та кашмірських сепаратистів в Індії.

Близький Схід (Єгипет, Ізраїль, палестинська проблема);

1993 р., вересень – у Вашингтоні, в присутності президента Б. Клінтона, прем'єр-міністр Ізраїлю І. Рабін та палестинський лідер Я. Арафат підписали угоду, яка проголошувала створення самостійної палестинської держави.

1995 р. – Б. Клінтон проголосив доктрину «подвійного стримування». Мета: утримати Іран та Ірак, шляхом санкцій, від розробки зброї масового ураження й підтримки радикальних ісламістів.

1998 р. - після неодноразових відмов Багдаду допустити в країну інспекторів МАГАТЕ, США та Великобританія провели бомбардування ядерних та інших військових об'єктів (англо-американська операція «Лис пустелі»).

Відносини США та країн Латинської Америки

1992 р. – підписано угоду між США, Канадою та Мексикою про створення Північноамериканської асоціації вільної торгівлі; угода вступила в силу з 1 січня 1994 р.

1994 р., грудень – «саміт двох Америк» в Маямі. Прийнято «Декларацію принципів партнерства в ім'я розвитку і процвітання: демократія, вільна торгівля і розвиток на Американському континенті» та План дій зі 100 пунктів для створення Панамериканської зони вільної торгівлі.

1994 р. – втручання США в події на Гаїті; адміністрація Б.Клінтона добила санкцій РБ ООН на використання «всіх засобів», в тому числі і військової сили, для повернення до влади законно обраного президента Ж.Аристиди.

1998 р. – другий «саміт двох Америк» в Сантьяго (Чилі), який мав визначити схему та графік створення загально континентальної зони вільної торгівлі та ліквідувати суперечності, які виникли між двома інтеграційними угрупованнями та їхніми лідерами - США та Бразилією.

Питання для самоконтролю

1. Американська концепція «розширення демократії» («доктрина Клінтона»).
2. Євроатлантичний вектор зовнішньої політики США. Розширення НАТО.
3. Роль США в урегулюванні югославської кризи.
4. Політика адміністрації Б.Клінтона щодо Іраку.
5. Особливості американо-японських відносин.
6. Латиноамериканський напрям політики США.
7. Американо-китайські відносини після розпаду СРСР.

Рекомендована література

1. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. - К., 1995. - 195 с.

2. Dockrill S.R. International Relations since 1945: A Global History // The English Historical Review – Vol.120. – Is. 489. – P. 1410-1412
3. Fukuyama F. America at the crossroads: Democracy, power and the neoconservative legacy. – Yale: Yale University Press, 2006. – 240 p.
4. Kissinger H. Diplomacy - Highlighting edition. Simon & Schuster, 1994. – 912 p.
5. Schulzinger R. D. American diplomacy in the twentieth century. – N.Y., 1994. – 437 p.
6. Walt S. Taming American power. The global response to U.S. primacy. – N.Y.: W.W. Norton & Company, 2005. – 317 p.

Тема 10. Зовнішня політика США при адміністрації Дж. Буша-молодшого.

Трагедія 11 вересня 2001 р. Політика США в Афганістані та Іраку. «Арабська весна»: роль США. Американо-російські відносини. США – ЄС. Американо-китайські відносини. Американо-індійські відносини. Відносини США з країнами Латинської Америки.

2000 р. - перемога Дж. Буша - молодшого (Республіканська партія) на президентських виборах. Формування нової зовнішньополітичної стратегії США: США беруть на себе зобов'язання «зберегти однополюсний світ, в якому вони не матимуть конкурентів»; невеликі терористичні групи, підтримувані країнами «вісі зла» зможуть невдовзі заволодіти ядерною, хімічною чи біологічною зброєю, а тому мають бути ліквідовані; терористичні угруповання не пов'язані з конкретною територією і кордонами, тобто, США мають бути готовими до втручання у внутрішні справи суверенних держав для захисту власних національних інтересів.

Трагедія 11 вересня 2001 р. Політика США в Афганістані та Іраку.

2001 р., 11 вересня – серія терактів в США під ісламістськими гаслами.

2001 р., 7 жовтня - США почали військово-повітряну кампанію в Афганістані, за якою слідувала сухопутна операція.

2001 р., 21 грудня - таліби були вигнані з Кабула, і в столицю були введені війська Північного альянсу і міжнародні сили (американські і британські контингенти). Бойові дії в південних районах тривали до початку 2002 р.

2002 р., 29 січня - в посланні конгресу президент США Дж. Буш-мол. вперше вжив термін «вісь зла», до якої він відніс країни, що займаються, за відомостями американських розвідувальних структур, виробництвом хімічної зброї, підтримкою тероризму, які мають зв'язки з терористичною організацією «Аль-Каїда» і намагаються «шантажувати міжнародне співтовариство».

2002 р., 1 червня - виступаючи у Військовій академії США у Вест-Пойнті, Дж. Буш-мол. сформулював положення про можливість здійснення «оборонної інтервенції і попереджувального удару» як засобу захисту американських інтересів, в тому числі в будь-яких віддалених районах світу.

2002 р., вересень - Білий дім опублікував документ «Стратегія США в області національної безпеки», який містив військово-політичну доктрину і отримав назву «доктрина Буша»; головним противником США названий міжнародний тероризм й іноземні держави та їх лідери, які його підтримують; проголошено принцип попередження або превентивності, відповідно, США будуть захищати себе, своїх громадян та їх інтереси як всередині країни, так і за кордоном шляхом виявлення і знищення загрози до того, як вона досягне меж США; підкреслювалась рішучість і готовність діяти власними силами і при необхідності навіть випереджаючи терористів. «Доктрину Буша» можна, умовно, розділити на кілька структурних частин: поширення базових американських цінностей і глобальної демократизації; курс на превентивні дії у забезпеченні національної безпеки; модель односторонніх дій з урахуванням власної сили США у зовнішній політиці і свободи від зобов'язань на міжнародній арені; концепція домінування США у світовій політиці.

2002 р., жовтень - президенту США надано право розпочати військові дії проти С. Хусейна у випадку невдалих спроб врегулювати ситуацію дипломатичним шляхом.

2003 р., 18 березня - США пред'явили Іраку ультиматум, головною вимогою якого була відмова С. Хусейна від влади і виїзд його з Іраку разом з родичами протягом 48 годин.

2003 р., 19 березня - розпочалося вторгнення сил США і Британії в Ірак. воно завершилося на початку травня поразкою Іраку.

2003 р. 29 травня - була одногосно прийнято резолюцію № 1483 Ради Безпеки про післявоєнне відновлення Іраку. Український військовий

контингент чисельністю 1690 чоловік перебував там з 11 серпня 2003 р. по 9 грудня 2008 р.

2003-2007 рр. - громадянська війна, яка тривала в Іраку між сунітською меншістю та шіїтською більшістю, набула небезпечної форми. Загострення ситуації сталося відразу після виведення британського військового контингенту з південно-іракського міста Басра.

2006 р. – прийнято нову Стратегію національної безпеки Сполучених Штатів Америки або «Стратегію безпеки у стані війни»: вирішення регіональних конфліктів, посилення союзницьких утворень та протистояння викликам глобалізації.

2007 р., 10 січня – «Звернення до нації», в якому Дж. Буш-мол. виклав основні положення нової стратегії США в Іраку, яка отримала назву «**Новий шлях вперед**»: США тимчасово йдуть на доволі значне збільшення своїх військ в Іраку, в першу чергу, у Багдаді (так званий «ривок» до Іраку), для того, щоб надати можливість іракському уряду «отримати простір» для просування вперед у вирішенні назрілих питань національного примирення та стабілізації ситуації в країні; досягнення гарантій того, щоб Ірак не перетворився на притулок і базу для міжнародного тероризму; забезпечення територіальної цілісності Іраку і протидія деструктивній діяльності Ірану та Сирії у цій країні; сприяння у розширенні демократії в Іраку через зміцнення демократичних інститутів; продовження зміцнення іракських сил безпеки і збройних сил країни, прискорення передачі відповідальності й повноважень урядові цієї країни; заохочення економічного розвитку Іраку, що включає підтримку й нарощування експорту нафти як найважливішого чинника розвитку економіки країни; сприяння посиленню підтримки Багдаду з боку країн-сусідів на регіональному та міжнародному рівнях.

Американо-російські відносини.

2001 р. – В. Путін, після терористичних атак на вежі Всесвітнього торговельного центру у Нью-Йорку, запропонував Дж. Бушу свої «добрі

послуги» в боротьбі з міжнародним тероризмом як новим викликом світовій безпеці

2002 р., травень – президенти США та Росії підписали договір про скорочення стратегічних наступальних потенціалів, передбачалось скорочення стратегічних ядерних сил на 65 % протягом найближчих 10 років й проголошення початку нової ери.

Європейський напрямок зовнішньої політики США

У контексті формування основ європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО) важливе значення має позиція Сполучених Штатів Америки. Європа прагне більшою мірою до самостійності у політиці безпеки. Підхід США до європейської політики безпеки і оборони відзначений певною поточною невизначеністю: ЄПБО – партнер чи конкурент НАТО?

2003 р., 12 грудня - на саміті ЄС-НАТО було досягнуто компромісу щодо створення двох штабів планування операцій: перший - в м. Монс (Бельгія) мав формуватися з представників держав-членів ЄС і входив до командних структур Альянсу, а другий – формувався як незалежний європейський штаб, однак обов'язково повинен був включати представників НАТО в своєму складі.

Політика США в АТР

Американо-китайські відносини

Американо-китайські відносини характеризуються складністю, неоднозначністю та коливаннями. США, для задоволення власних інтересів, застосовують стратегію стримування та залучення (конгейджмент), яка покликана вирішити три основні завдання: зберегти очікування, притаманні політиці залучення; не допустити того, щоб Китай перетворився на ворога; зашкодити можливості КНР кинути виклик американським інтересам.

2009 р., квітень - було досягнуто домовленість про розширення економічних переговорів між сторонами на рівні «Американо-китайського

стратегічного і економічного діалогу», що мав охопити безпеку, політичні питання, глобальні проблеми.

Американо-індійські відносини

Головні стратегічні інтереси США в Південній Азії за постбіполярної доби: захоплення економічної лібералізації й глибокого інвестиційно-торговельного проникнення на ринки країн субконтиненту; збереження й посилення інститутів вестмінстерської моделі парламентської демократії в Індії, що справляє позитивний вплив на весь регіон; забезпечення стабільності міждержавних відносин Індії й Пакистану, недопущення повномасштабного конфлікту (ймовірно, із застосуванням ракетно-ядерної зброї) між ними; розвиток взаємовигідної багатогалузевої співпраці США й Індією задля стримування КНР; недопущення розповсюдження ядерної зброї поза межі Південної Азії в нестабільні країни, передусім «вісі зла»; глобальна кампанія боротьби з міжнародним тероризмом, що розгорнулася в Афганістані й Пакистані після терактів 11 вересня 2001 р. Формування партнерських відносин США й Республіки Індія ускладнювала певна несумісність окремих зовнішньополітичних інтересів держав: тісні відносини з Індією з Іраном, який був об'єктом політики «подвійного стримування» (разом з Іраком) за президентства Б.Клінтона й увійшов до «вісі зла» в міжнародній стратегії Дж. Буш-мол; продовження тісної співпраці Індії з Російською Федерацією.

2001 р., листопад - президент США Дж. Буш-мол. та індійський прем'єр А. Ваджпаї оголосили про стратегічне партнерство державами. Підписано угоду про регулярні консультації в сфері оборони, спільні військові навчання і продаж американської військової техніки.

2002 р. - США активно посередничали між Індією і Пакистаном під час чергової військово-політичної напруги між країнами.

2004 р. - поблизу китайського кордону відбулися спільні індійсько-американські військові навчання.

2004 р. - Пакистану було надано статус «союзника США за межами НАТО».

2005 р., 18-20 липня - офіційний візит у Вашингтон прем'єр-міністра Індії М. Сінгха. Підписання сторонами Декларації про співробітництво у галузі мирного використання атому, що стало початком формування позитивної позиції Білого дому щодо скасування односторонніх санкцій за індійські ядерні випробування 1998 р. та в напрямі розбудови повномасштабного ядерного співробітництва з Індією.

2006 р., 2 березня - візит до Індії президента США Дж. Буша-мол. Підписання Угоди про співробітництво у сфері мирного використання атому.

2009 р. - США відвідав прем'єр-міністр Індії М. Сінгх; Вашингтон оголосив «стратегічний діалог» із Делі.

Відносини США з країнами Латинської Америки

2013 р., 18 листопада - держсекретар США Джон Керрі, на саміті Організації американських держав, заявив, що «ера доктрини Монро завершилася», назвав її помилкою та прогнозував рівне партнерство з латиноамериканськими державами відповідно до вимог та правил сучасної дипломатії.

Питання для самоконтролю

1. Події 11 вересня та подальша політика США.
2. Розвиток американо-індійських відносин.
3. Проблема Тайваню у американо-китайських відносинах.
4. «Арабська весна»: роль США.

Рекомендована література

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / З. Бжезінський; [пер.з англ. А.Ю. Іщенко]. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2006. – 203 с.

2. Рижков М. М. “Grand Strategies”: актуалізація американського досвіду стратегічного планування / М. М. Рижков. – К.: Видавництво “Алькор”, 2006. – 247 с.
3. Krauthammer C. Progressive Internationalism: A Democratic National Security Strategy [Електронний ресурс] / С. Krauthammer // Progressive Policy Institute. – 2003. – October. – Режим доступу: http://www.ndol.org/documents /Progressive_ Internationalism_1003.pdf
4. A National Security Strategy of the United States of America [Електронний ресурс]. – Washington, DC: The White House, 2002. – September. – 35 р. – Режим доступу: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>
5. A National Strategy on Combating Terrorism. [Електронний ресурс]. – September, 2006. – Режим доступу: <http://www.fas.org/irp/threat/nsct2006.pdf>

Тема 11. Зовнішня політика США за адміністрації Б. Обами та Д. Трампа

Прихід до влади Б. Обами (Демократична партія) у 2009 р. ознаменував оновлення зовнішньополітичного курсу.

2010 р. - прийняття *Стратегії національної безпеки США*: захист громадян США; підтримка союзників та партнерів; розвиток потужної, інноваційної, відкритої системи, що гарантуватиме матеріальний добробут та перспективи зростання економіки США; повага до міжнародних універсальних цінностей, ліберально-демократичних реформ; сприяння формуванню міжнародного порядку під керівництвом США з метою утворення міцних альянсів для реагування на виклики сучасності і забезпечення миру та безпеки; пріоритет має надаватись «розумній силі»; зосередження уваги на АТР.

2015 р. – прийнято оновлену Стратегію національної безпеки США: сила («strength») держави є беззаперечною, оскільки економіка залишається «найбільш динамічною і стійкою на Землі»; винятковість Америки («American exceptionalism») забезпечується не стільки військовою міццю, скільки поширенням загальнолюдських цінностей і особливостями – «таланом і різноманітністю» - американського народу; власний приклад («example») передбачає плідне співробітництво різних політичних сил усередині країни з метою демонстрації світу моделі найефективнішого демократичного управління з метою розбудови аналогів в інших державах; надійні партнери («capable partners») уособлюють підтримку США і передбачають партнерські відносини з державними (моделями взаємодії названі відносини з Японією, Південною Кореєю, Австралією та Новою Зеландією) факторами, міжнародними інститутами і блоками (зокрема, ООН та НАТО, який залишається особливо міцним завдяки партнерству Великої Британії, Франції, Німеччини, Італії та Канади), фінансовими організаціями та ключовими регіональними об'єднаннями (ЄС); інструменти влади США («instruments of U.S. power») підкреслюють доцільність поєднання «м'якої» та «жорсткої» сили та врівноважити економічні і військові методи впливу

дипломатичними; довготривала перспектива («long-term perspective») втілює контроль над геополітичними процесами і зрушеннями в основах світопорядку, що включають наступні аспекти: реструктуризацію коаліційної системи, вихід на міжнародну арену нових держав (Азії, Латинської Америки та Африки); зміцнення конкурентоспроможних центрів сили (Китай, Індія та Росія); поглиблення взаємозалежності науково-технічного світового потенціалу та міжнародної економіки, що призведе до безпрецедентного зміцнення стратегічних відносин між транснаціональними компаніями, урядами та приватними суб'єктами.

Політика в Іраку та Афганістані.

2009 р., 1 грудня - Президент США Б. Обама, виступаючи у військовій академії Вест-Пойнт, заявив про початок нової американської стратегії в Афганістані. Основою стратегії є три елемента: 1) військова – створення умов для передачі влади; 2) цивільна – допомога афганському уряду в переговорному процесі з поміркованими талібами; 3) співробітництво з Пакистаном для досягнення максимального результату.

2011 р. – Б. Обама проголосив стратегію щодо виведення військ з Афганістану.

2010 р. – основна частина американського контингенту покинула Ірак, залишилось лише 50 тис. військових для підтримання порядку й забезпечення функціонування воєнних баз США в цій країні.

2010 р. - прийнято нову Стратегію національної безпеки США: захист громадян США, підтримка союзників та партнерів; розвиток потужної, інноваційної, відкритої системи, що гарантуватиме матеріальний добробут та перспективи зростання економіки США; повага до міжнародних універсальних цінностей, особливо ліберально-демократичних реформ, в межах країни і на міжнародній арені; та сприяння формуванню міжнародного порядку під керівництвом США з метою утворення міцних альянсів для реагування на виклики сучасності і забезпечення миру та безпеки;

наголошувалось на пріоритеті «розумної сили» та багатосторонніх переговорів за участю зацікавлених сторін і міжнародних інститутів.

2013 р., 23 травня - була проголошена програма боротьби з тероризмом, в якій передбачались цілеспрямовані дії проти терористів, забезпечення ефективних партнерських зв'язків, дипломатична взаємодія та допомога для значного зменшення ризиків великомасштабних атак на США і запобігання загрозам для американських громадян за кордоном.

«Арабська весна»: роль США.

Туніс

2011 р., 14 січня – президент Бен Алі пішов у відставку, втік з країни разом зі своєю дружиною Лейлою Трабелсі. Страйки, часта зміна влади, згодом армія взяла владу у свої руки й оголосили про готовність до проведення демократичних реформ.

2014 р., 31 грудня – першим вільно обраним президентом став Беджі Каїд ес-Себсі.

Єгипет

2011 р., січень – в країні під впливом притягивань до акцій непокорності владі виникли народні хвилювання, які переросли в зіткнення між прихильниками Х. Мубарака і опозицією.

2011 р., 7 січня - в розпал масових виступів, Мохаммед аль-Барадеї повернувся з Відня до Єгипту, де виступив як головний представник опозиції.

2011 р., 2 лютого - в Каїрі несподівано з'явилися прихильники президента, які організували цілий похід проти опозиції на конях і верблюдах.

2011 р., 11 лютого - під тиском протестів Х. Мубарак пішов у відставку і підписав документ про передачу влади Вищій раді Збройних сил.

2011 р., 30 квітня - була створена Партія свободи і справедливості - політичне крило «Братів-мусульман», яка підтримала свого лідера Мухаммеда Мурсі в боротьбі за пост президента.

2011 р., червень - єгипетська влада офіційно визнали нове об'єднання, що було розцінено як дозвіл діяльності організації, забороненої в 1954 р.

2011 р., 9 вересня - розгром посольства Ізраїлю в Єгипті.

2011 р., 9 жовтня - коптські християни виступили з вимогою припинити напади на християнські церкви, під час протестів загинули 24 копти.

2011 р., 18 листопада - почалася нова фаза конфлікту, що передувє виборам до парламенту.

2012 р., 24 червня - на президентських виборах переміг кандидат-ісламіст Партії свободи і справедливості, тобто «Братів-мусульман», Мухаммед Мурсі.

2012 р., 22 листопада - президент скасував поправки до законодавства від 17 червня 2012 р., які обмежували його повноваження, і підписав конституційну декларацію, за якою: позбавив суди прав розпускати верхню палату парламенту і Конституційну асамблею; дав можливість главі держави видавати будь-які укази, якщо вони відповідають інтересам революції.

2013 р., 4 липня - президент М. Мурсі, під тиском сил кадрової армії і поліції змушений віддати владу, був заарештований.

2014 р., травень - були оголошені нові вибори, і президентом став Абдель Фаттах ас-Сісі, якого підтримали світська єгипетська опозиція і коптська церква. 3 вересня 2013 р політична партія «Братів-мусульман» була знову заборонена законом.

Лівія

3 2011 р. - коли на заході в Триполі було все ще спокійно, на сході боротьбу очолило прибережний місто Бенгазі, вожді якого підняли королівський прапор.

2011 р., 15 лютого - там відбулися стихійні виступи повстанців – проти арешту одного з місцевих релігійних активістів; протистояла їм поліція, яка придушила, як вона вважала, заколот.

2011 р., 18 березня - Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію про заборону польотів над територією Лівії і взяв на себе функцію захисту її громадян.

2011 р., 19 березня - європейські держави (майже всі) у складі країн НАТО почали обстріл Тріполі і прилеглих районів. М. Каддафі виступив по телебаченню зі зверненням до жителів Лівії і закликав цивільне населення озброюватися для відсічі агресії західних країн.

2011 р., 5 травня - повстанці за підтримки сил НАТО просунулися до м. Місуарта, підійшли до міст Злітемом (на заході) і Таварге (на півдні). До кінця серпня вони взяли столицю, м. Тріполі.

2011 р., 20 жовтня - повсталі захопили м. Сірт. М. Каддафі з вірними йому людьми намагався вийти з оточення, але в розпал бою був схоплений і вбитий. З ним загинув і його син Муттазім.

2011 р., 22 жовтня - Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен заявив, що із загибеллю Муаммара Каддафі місія Північноатлантичного альянсу і його союзників фактично завершилася.

2011 р., 27 жовтня - Рада Безпеки ООН проголосувала за припинення військової операції НАТО в Лівії.

2011 р., 31 жовтня - всі дії альянсу із захисту мирного населення припинені; відбулася процедура передачі влади Перехідній національній раді (ПНР).

2012 р., 7 липня - вперше пройшли вибори в Загальний національний конгрес.

2012 р., 8 серпня - Перехідна національна рада офіційно передала владу Загальному національному конгресу(ЗНК), де переважали прихильники радикального ісламу. Основою державного законодавства був прийнятий шаріат. Строк повноважень ЗНК закінчувався в лютому 2014 р., але конгрес продовжив свої повноваження до кінця 2014 р., що було сприйнято населенням країни неоднозначно.

2014 р., 20 лютого – вибори в Конституційну асамблею Лівії.

Початком нового затяжного конфлікту стало оголошення генерала Халіфі Хафтара про початок боротьби з угрупованнями радикальних ісламістів. Очолована ним широкомасштабна військова операція, названа «Гідність Лівії», почалася 16 травня 2014 р. на сході країни штурмом міста Бенгазі, де

розташовувалися бази ісламістської угруповання «Бригади мучеників 17 лютого». Підконтрольні Хафтару сили Лівійської національної армії знайшли підтримку серед різних верств населення і у лівійських племен сходу, до них також приєдналися повстанці з Зінтана. Його дії, які він кваліфікував як «поправку на шляху до революції» в Лівії, привели до двовладдя в країні. 14 серпня новим законодавчим органом держави стала палата представників Лівії, визнана міжнародним співтовариством, а ЗНК був розпущений.

2014 р., 25 серпня - частина депутатів відстороненого від влади ЗНК і ряд ісламістських угруповань оголосили про створення уряду національного порятунку і Нового Загального національного конгресу. Таким чином, до кінця року в країні діяли два кабінети - визнаний на міжнародному рівні знаходився в місті Тобрук; не визнаний, в основному представляє ісламський Загальний національний конгрес, - в Тріполі.

3 2014 р. - Лівія живе в умовах «уповільненої» громадянської війни.

2015 р., 17 грудня - за сприяння Ради Безпеки ООН у місті Схірат (Марокко) було підписано угоду про формування Уряду національної єдності (УНЄ), покликаною здійснити мирне врегулювання конфлікту в Лівії. Всі політичні події в країні відбуваються на тлі дій збройних радикалів, терористичних угруповань, всіляких «бригад», які активно виступають проти регулярної армії.

Американо-китайські відносини.

2016 р., 14 листопада - відбулася телефонна розмова новообраного президента США Д. Трампа і лідера КНР Сі Цзіньпіном; Д. Трамп погодився поважати «політику одного Китаю».

2017р., 6-7 квітня - у США (штат Флорида) відбулася одна з найважливіших зустрічей президента США Д. Трампа – дводенний саміт з головою КНР Сі Цзіньпіном.

2018 р., 21 березня – президент США підписав меморандум «Про боротьбу з економічною агресією Китаю».

2018 р., 2 квітня – Китай підвищив мита на 128 товарів зі США у відповідь на рішення Вашингтону щодо мит на алюміній і сталь із Китаю.

У економічному протистоянні між США та КНР свою роль відіграє російський чинник.

Американо-російські відносини.

2009 р., лютий – Дж. Байден, віце-президент США, на конференції з безпеки в Мюнхені заявив про необхідність «перезавантаження» американсько-російських взаємин.

2009 р. – Білий Дім розморозив співробітництво Росії та НАТО, відмовився від розгортання ПРО в Польщі та Чехії, розпочав перемовини з Москвою щодо укладення договору СНО-3.

2014 р., липень - оголошення президентом Б. Обамою санкцій, спрямованих проти РФ; мета санкцій - припинення фінансування, озброєння та постачання РФ терористів на схід України.

2014 р. грудень - прийнято Закон «Про підтримку свободи України»; спрямований введення ще одного раунду санкцій, здійснення економічного тиску на РФ та надання допомоги Україні.

2017 р., літо – США ввели чергові санкції проти РФ.

Питання для самоконтролю

1. Політика США щодо Іраку та Афганістану.
2. Позиція США щодо подій на Близькому Сході. «Арабська весна».
3. Еволюція американо-китайських відносин за адміністрацій Б. Обама та Д. Трампа.
4. Особливості американо-російських відносин після 2014 року.

Рекомендована література

1. Годлюк, А. М. Б. Обама: невиправдані надії? / А. М. Годлюк // Актуальні проблеми міжнародних відносин [Текст]: збірник наукових праць. – К., 2011. – Випуск 102, Ч.1. – С.189-194.

2. Военная доктрина Российской Федерации. 5 февраля 2010 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kremlin.ru/supplement/461>
3. National Security Strategy [Electronic resource] // The White House, Washington. – 2010. – May. – Regime to access : <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf> -
4. National Security Strategy [Electronic resource] // The White House, Washington. – 2015. – February. – Regime to access : https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

Тема 12. Політика США щодо незалежної України.

Адміністрація Дж. Буша і «українське питання» у період дезінтеграції СРСР. «Ядерна проблема» і американо-українські відносини у 1992-1993 роках. Інтереси України і американська стратегія розширення євроатлантичного співтовариства. «Стратегічне партнерство» між Вашингтоном та Києвом. Позиція США на початку російської агресії в Україну.

Адміністрація Дж. Буша і «українське питання» у період дезінтеграції СРСР.

1991р., 1 серпня - промова Президента США Джорджа Буша, в якій він однозначно висловився за збереження СРСР і підтримку М. Горбачова. Визнавши Росію єдиною правонаступницею СРСР, США фактично блокували політичні й економічні контакти з Україною. Головною метою зовнішньої політики України на американському напрямі в цей період було здобуття від США реального визнання України як рівноправного партнера.

1991 р., 25 грудня - США офіційно визнали Україну як незалежну суверенну державу.

1992 р., 5-11 травня - перший офіційний робочий візит Президента України Л. Кравчука до США; було підписано ряд документів, зокрема політичну декларацію та меморандум про взаєморозуміння між урядами України та США; вперше було зафіксовано формулу «демократичного партнерства» двох країн. Головним конфронтаційним питанням цього періоду була проблема набуття Україною без'ядерного статусу.

«Ядерна проблема» і американо-українські відносини у 1992-1993 роках.

На початку 1990-х рр. на території України було зосереджено 15% світового потенціалу ядерної зброї (третій у світі, після США та РФ).

У Декларації про державний суверенітет (прийнята 16 липня 1990 р.) Україна виразила намір стати нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках й дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти й не набувати ядерної зброї. США наполягали на ратифікації Договору про обмеження стратегічних та наступальних озброєнь та

приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ).

1993 р., 18 листопада - ратифікація Верховною Радою України Договору про СНО-I.

1993 р., січень - до Вашингтону поїхали українські дипломати на чолі із заступником міністра закордонних справ Б. Тарасюком. Через відсутність в МЗС чіткого уявлення про зміст гарантій; за результатами поїздки, писала преса, посадовець стверджував, що задоволений отриманим листом за підписом Дж. Буша.

1993 р., грудень - розпочалися переговори щодо Тристоронньої заяви.

1994 р., 14 січня - підписання Президентами України, США та Росії Тристоронньої заяви в Москві: Україна відмовлялася від ядерної зброї в обмін на гарантії безпеки, фінансової допомоги, затверджувався графік реалізації денуклеаризації. Угода стала поштовхом до поліпшення американсько-українських взаємин.

1994 р., 3 лютого - Верховна Рада України постановила: приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

1994 р., 19-23 листопада – візит Президента України до США; підписання Хартії українсько-американського партнерства.

1994 р., 5 грудня - у Будапешті було підписано Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

1996 р., 1 червня – завершилось роззброєння України. З урахуванням тактичної зброї на російську територію всього було переміщено близько 5 тисяч ядерних боезарядів. Загалом Україна отримала понад 500 мільйонів доларів американської фінансової допомоги для утилізації за програмою Нанна-Лугара зі зменшення загрози, яку спричинює зброя масового знищення.

Поворот до багатостороннього співробітництва в американо-українських відносинах (1994-1996 роки).

1996 р., 19 вересня – США та Україна домовилися про створення Українсько-американської міждержавної комісії Л. Кучма - А. Гор, яка діяла протягом 1997-2000 рр.; комісія включала 4 комітети: з питань безпеки, зовнішньої політики, економічного співробітництва та торгівлі й інвестицій; комісію було скасовано в 2002 р.

1995 р., 11-12 травня - державний візит в Україну президента США Б. Клінтона; підписання спільної заяви, в якій наголошувалось на підтримці Сполученими Штатами демократичних та ринкових перетворень в Україні, її політичного суверенітету та територіальної цілісності, а також процесу інтеграції України до європейської та світової спільноти.

Інтереси України і американська стратегія розширення своратлантичного співтовариства.

1993 р. - державний секретар США У. Крістофер запропонував Україні долучитися до програми НАТО Партнерство заради миру.

1994 р., 10 січня – шістнадцять країн-членів НАТО підписали документ, в якому запропонували колишнім соціалістичним країнам взяти участь у «Партнерстві заради миру», що розцінювалось як перший крок на шляху до членства в Альянсі

1995 р., 10 травня - в Москві Б. Єльцин відмовив Б.Клінтону в розширенні НАТО за рахунок держав Центральної Європи.

«Стратегічне партнерство» між Вашингтоном та Києвом.

1997 р., 16 травня - перше пленарне засідання Українсько-американської міждержавної комісії; США визнали Україну як центральноевропейську державу та підтвердили надані Україні гарантії безпеки.

1999-2001 рр. – «період байдужості» у відносинах між США та Україною. Американська сторона почала відзначати відхід від процесу демократизації

країни: порушення законодавчих норм під час президентської кампанії 1999 року, еволюцію – президентсько-парламентської форми державного правління у бік домінування президентської її частини

2000 р., червень - відбувся другий візит президента США в Україну.

2001 р., осінь - Україна підтримала США в боротьбі проти тероризму і відкрила повітряний простір для американських літаків, які перевозили спорядження для операції в Афганістані. Але цього було недостатньо й Вашингтон сподівався бачити Україну більш демократичною й прозахідною країною.

2005 р. - Президент України В. Ющенко двічі побував в США. Сполучені Штати визнали українську державу країною з ринковою економікою та відкрили їй дорогу до Світової організації торгівлі.

2006 р., 23 березня - скасовано поправку Джексона-Веніка стосовно України.

2008 р., 31 березня – 1 квітня - візит Дж. Буша-мол. до України.

2008 р., 19 грудня - підписано Українсько-американську Хартію про стратегічне партнерство та безпеку.

2009 р., 27-29 квітня - відбувся візит в Україну першого заступника держсекретаря Джеймса Стайнберга, котрого супроводжував співробітник Білого дому Девід Ліптон, що було розцінено як сигнал, що Київ і надалі залишається для Вашингтону важливим партнером, а перегляд відносин Сполучених Штатів із Росією не відбуватиметься за рахунок України.

2009 р., 20-22 липня - Віце-президент США Дж. Байден відвідав Україну з робочим візитом. У ході переговорів Президента України В. Ющенка та Віце-президента США Дж. Байдена було досягнуто домовленості про створення Українсько-Американської Комісії зі стратегічного партнерства, перше засідання якої мало відбутися восени 2009 р.

Позиція США на початку російської агресії в Україну.

2013 р., зима - Уряд і Конгрес США виступили з критикою дій адміністрації президента Віктора Януковича, спрямованих на придушення громадського руху за євроінтеграцію.

2014 р., 21-22 квітня - відбувся візит в Україну віце-президента США Дж. Байдена.

2014 р., 4 червня - відбулася двостороння зустріч Президента України П. Порошенка з Президентом США Б. Обамою та Держсекретарем США Дж. Керрі.

2014 р., 17-19 вересня - відбувся візит Президента України П. Порошенка до Вашингтона.

2014 р., 18 грудня - президент Б. Обама підписав «Закон про підтримку свободи України».

2015 р., 5 лютого - візит до Києва Державного секретаря США Дж. Керрі; в центрі уваги - врегулювання конфлікту на Донбасі, проведення в Україні повномасштабних реформ та посилення боротьби з корупцією.

2015 р., 7 лютого - в Мюнхені відбулась зустріч Президента України П. Порошенка з Віце-президентом США Дж. Байденом та Канцлером ФРН А. Меркель, у ході якої сторони обговорили зусилля, вжиті для мирного врегулювання конфлікту на основі Мінських домовленостей.

Питання для самоконтролю

1. Розпад СРСР та позиція США.
2. «Ядерне роззброєння» України: позиція США.
3. Еволюція американо-українських відносин у 1990-х роках – на початку XXI ст.
4. Українська криза й позиція США.

Рекомендована література

1. Будапештський меморандум // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158
2. Зленко А. М. Дипломатія і політика. – Харків: Фоліо, 2003.

3. Лоссовський І. Міжнародно-правовий статус Будапештського меморандуму: договір, обов'язковий для виконання всіма сторонами. – К., 2015.

4. Святун О., Святун О. Будапештський меморандум та його співвідношення з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї // Віче. – 2014. – №20. – [Електронний// ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4405/>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Белашов В. Розширення НАТО: за і проти: Полеміка у Сполучених Штатах Америки // Політика і час. - 1998. - № 3. - С.35-44.
2. Дашкевич А. В. На роздоріжжі: виклики сучасності і парадокси зовнішньої політики США. - К., 1996.
3. Кузьо Т. Американська зовнішня політика після холодної війни // Сучасність. - 1993. - № 9. - С.84-88.
4. Лендвел М., Петрише П. Українська громада в США - група політичного тиску (70-80 роки ХХ століття) // Віче. - 1998. - № 8. - С. 127-137.
5. Павлюк О. В. Боротьба України за незалежність і політика США (1917-1923). - К., 1996.
9. Oye K. A. Eagle resurgent? The Reagan era in American foreign policy. – Toronto, 1987. – 472 p.
10. Szulc T. The illusion of peace: foreign policy in the Nixon years. – N.Y., 1978.
11. Schulzinger R. D. American diplomacy in the twentieth century. – N.Y., 1994.
12. Sorensen T. C. Kennedy. – N.Y., 1965.
13. Talbot S. The Russians and Reagan. – N.Y., 1984.
14. US foreign policy: the search for a new role / Ed. by Art R. J., Brown S. – N.Y., 1993.
15. Van Oudenaren J. Détente in Europe. The Soviet Union and the West since 1953. – Durham, 1991.
16. Weisberger B.A. cold war, cold peace. The United States and Russia since 1945. – N.Y., 1985.
17. Walt S. Taming American power. The global response to U.S. primacy. – N.Y.: W.W. Norton & Company, 2005. – 317 p.

Додаткові

1. Ball G. W. Diplomacy for a crowded world: An American foreign policy. – Boston, 1976.
2. Beschloss M. R. At the highest levels: the inside story of the end of the Cold War. – Boston, N.Y., 1993.
3. Competing conceptions of American foreign policy: worldviews in conflict / Ed. by Michalak S. J. – N.Y., 1992.
4. The domestic sources of American foreign policy / Ed. by Wittkopf E. R. – N.Y., 1994.
5. Fukuyama F. America at the crossroads: Democracy, power and the neoconservative legacy. – Yale: Yale University Press, 2006.
6. Herring G. G. America's longest war: the United States and Vietnam, 1950-1975. – N.Y., 1986.
7. Kennedy R. F. Thirteen days / A memoir of the Cuban missile crisis. – N.Y., 1969.
8. Oberdorfer D. The turn: How the Cold War Came to an End: the United States and the Soviet Union (1983-1990). – N.Y., 1991.

Навчальне видання

**КОВАЛЬ Ігор Миколайович
МАЙСТРЕНКО Юлія Іванівна**

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США
ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

Навчально-методичний посібник

Надруковано в авторській редакції
з готового оригінал-макета

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 5,58.
Тираж 300 прим. Зам. № 589 (62).

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17 (048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.